

NAB-3900

**MASTERGRADSOPPGAVE I ARKTISK
NATURBRUK OG LANDBRUK**

Nasjonalparkforvaltning i Nord-Norge:
Interpretativ guiding som strategi i miljøforvaltningen

Vegard Fagerli

Mai 2007

DET MATEMATISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET
Institutt for biologi
Universitetet i Tromsø

NAB-3900

MASTERGRADSOPPGAVE I ARKTISK
NATURBRUK OG LANDBRUK

Nasjonalparkforvaltning i Nord-Norge:
Interpretativ guiding som strategi i miljøforvaltningen

Vegard Fagerli

Mai 2007

Takk -

Veileder Dr. Vera Hausner. Du har med imponerende faglig innsikt og god medmenneskelig kompetanse rettleidet og motivert.

Biveileder Arvid Viken. Dine innspill og korte bemerkninger med knotete håndskrift har hevet kvaliteten på viktige deler av oppgaven.

Rune Benonissen i Troms Reiseliv og Odd Rudberg ved Haldi Nasjonalparksenter. For tid, viktige innspill og bidrag med nødvendig kunnskap.

Pappa. For gjennomlesning og kloke, grundige kommentarer.

Ingvild! Du er vinden i seilet!

Og Erlend. En gang skal vi gå gjennom Reisadalen sammen.

Tromsø 28. mai 2007,
Vegard Fagerli

Sammendrag

Interpretativ guiding er et nytt begrep i norsk sammenheng. En interpretativ guide kommuniserer lokal kultur, miljøholdninger og ferdselsnormer til brukere av nasjonalparken, med det mål å skape mening og relasjon til stedet.

Bakgrunnen for denne studien er vedtak fra Stortinget (Stortingsproposisjon nr. 65, 2002-2003) om satsning på økt turistmessig bruk av våre verneområder. Reisa nasjonalpark i Nord-Troms fikk gjennom dette vedtaket opphevet forbudet mot kommersiell turisme. Fokuset i oppgaven ligger på ulike mulige forvaltningsstrategier av nasjonalparker i Nord-Norge, og i hvilken grad en interpretativ guide kan bidra positivt i en bestemt forvaltningsstrategi.

En rekke forfattere fremholder utdanning av og informasjon til besøkende som en nøkkel til fremtidig vellykket forvaltning av verneområder. En slik tilnæringsmåte vil danne grunnlaget for løsning på dilemmaet mellom bruk og vern. Dette ved å utvikle en dypere respekt for verneområdene, og å skape et ønske hos den besøkende om å spille en meningsfull rolle i ivaretagelsen av disse områdene. Turguider har en viktig rolle i denne formidlingen.

Studien er en kvalitativ undersøkelse der fem turguider som jobber i og ved nasjonalparken er intervjuet gjennom semistrukturerte intervjuer. Intervjuene ble gjennomført enkeltvis, og dette utgjør datamaterialet. Analysene av datamaterialet viste at man gjennom tre kategorier kunne belyse turguidenes evne til å fungere som interpretative guider og videre bidra i en utdannende forvaltningsstrategi. Kategoriene *personlig kontekst*, *samfunnskontekst* og *formidling* beskriver turguidene som godt egnet som formidlere av lokal kultur, miljøholdninger og ferdselsnormer. I tillegg tydeliggjøres en del forskjeller mellom turguidene, noe som videre diskuteres sett i lys av en tenkt fremtidig situasjon der det er større press på ressursene i nasjonalparken.

Det presenteres enkelte løsninger, blant annet foreslås gjennomføring av et deltakende turguideforum som gir mulighet for dialog mellom aktørene på samme forvaltningsnivå, og med myndigheter på et høyere nivå. En sertifiseringsordning av aktører og kursvirksomhet for turguider ville kunne utfylle dette forumet. Løsningene med interpretative turguider, turguideforum, sertifisering og kursvirksomhet støttes av eksisterende, oppdatert litteratur fra ulike fagfelt.

1. INTRODUKSJON	8
2. TEORETISKE BETRAKTNINGER	11
2.1 Formål med verneområder	11
2.2 Type verneområder	12
2.3 Allemannsretten og ferdselsnormer	12
2.4 Strategier for forvaltning av verneområder	14
2.5 Utdannende forvaltningsstrategier og turguidens rolle	19
2.6 Hvordan påvirker besøkende naturgrunnet?	21
2.7 Lik natur, ulik bruk	23
2.8 Turisme i Nord-Troms	24
3. METODISKE BETRAKTNINGER	26
3.1 Valg av forskningsmetode	26
3.2 Det kvalitative forskningsintervju	26
3.2.1 <i>Intervjuguiden og prøveintervju</i>	27
3.2.1.1 <i>Hvordan stille spørsmål?</i>	28
3.2.1.2 <i>Etiske betraktninger</i>	28
3.3 Utvalget	30
3.3.1 <i>Kriterier for utvalg</i>	30
3.3.2 <i>Kontaktetablering</i>	31
3.4 Forskningsintervjuene	31
3.5 Databearbeidelsen	31
3.5.1 <i>Dannelse av kategorier</i>	32
3.6 Fremstillingsform	32
3.7 Forforståelse	33
3.8 Studiens kvalitet	35
3.9 Svakheter ved studien	37
4. RESULTAT	38
4.1 Kategori 1: Personlig kontekst	41
4.1.1 <i>Underkategori a) Bakgrunn og motivasjon</i>	41
4.1.1.1 <i>Datamateriale</i>	41
4.1.1.2 <i>Drøfting</i>	42
4.1.2 <i>Underkategori b) Begrepet villmark</i>	43
4.1.2.1 <i>Datamateriale</i>	43
4.1.2.2 <i>Drøfting</i>	44
4.1.3 <i>Underkategori c) Kraftlinja som et konkret eksempel</i>	46
4.1.3.1 <i>Datamateriale</i>	46
4.1.3.2 <i>Drøfting</i>	46
4.2 Kategori 2: Samfunnskontekst	46
4.2.1 <i>Underkategori a) Reglement</i>	47
4.2.1.1 <i>Datamateriale</i>	47
4.2.1.2 <i>Drøfting</i>	47
4.2.2 <i>Underkategori b) Naturvern og miljø</i>	48
4.2.2.1 <i>Datamateriale</i>	48
4.2.2.2 <i>Drøfting</i>	48
4.2.3 <i>Underkategori c) Forvaltningstiltak</i>	49
4.2.3.1 <i>Datamateriale</i>	49
4.2.3.2 <i>Drøfting</i>	50

4.3 Kategori 3: Formidling	51
4.3.1.1 <i>Datamateriale</i>	51
4.3.1.2 <i>Drøfting</i>	51
4.4 Komprimerende kjedeoppsett	52
5. SAMMENFATTENDE DRØFTING	55
5.1 Sentrale funn	55
5.2 Hva innebærer god forvaltning av Reisa nasjonalpark?	57
5.3 En kort konklusjon	61
5.4 Videreføring	62
5.5 Studiens implikasjoner og begrensninger	62
6. SUPPLEMENT	64
7. OVERSIKT OVER REFERANSER	65
7.1 Litteratur	65
7.2 Lover og forskrifter	70
7.3 Internettressurser	71
VEDLEGG	72
Vedlegg I	72
Vedlegg II	75
Vedlegg III	76

1. INTRODUKSJON

“Interpretation helps visitors understand and appreciate the special natural and cultural resources, how these have influenced the way the region has evolved, and how its protection or disappearance will affect the areas future.”

- Knudson (1995)

I budsjettbehandlingen høsten 2002 vedtok Stortinget en henstilling der Regjeringen ble bedt om å komme tilbake til Stortinget med en sak om bærekraftig bruk av utmark og fjellområdene i Norge. Fokuset var ment å ligge på økt turistmessig bruk, og ønsket var kvalitetsturisme ”..med respekt for det naturlige, økonomiske, sosiale og kulturelle miljøet i fjellregioner.” Stortingsproposisjon nr. 65 (2002-2003, side 140) under navnet ”Fjellområdene – bruk, vern og verdiskapning” kalles kort for Fjellteksten¹. Stortinget ga sin tilslutning til regjeringens fjelltekst og ga dermed signal om økt satsing på miljøtilpasset turisme i verneområdene. Fjellteksten gir også en beskrivelse av rammebetingelser, muligheter og utfordringer, dagens forvaltning, og hvordan politikk for økt miljøbasert turistmessig bruk av våre verneområder bør være.

Reisa nasjonalpark i Troms berøres av denne stortingsproposisjonen, og fikk i likhet med to andre nasjonalparker høsten 2003 opphevet forbudet mot kommersiell turisme. Videre prioriteres arbeid med nye og gamle forvaltningsplaner, og det skal legges til rette for småskala, miljøtilpasset turisme i verneområdene. Ønsket om lokal verdiskapning går hånd i hånd med ønsket om økt bruk av nasjonalparkene. En sentral aktør i denne lokale verdiskapningen vil da bli foretakene som satser på miljøtilpasset, småskala turisme i og utenfor verneområdene. Dette prosjektet har en spesiell fokus på disse aktørene. Studiested er Reisa nasjonalpark i Nordreisa kommune i Troms. Reisaelva har i løpet av årtusener skåret seg ned i fjellvidda (Finnmarksvidda), og dannet den langstrakte Reisadalen. Mange fosser pryder dalsidene, og spesielt Mollis med et fall på 269 meter er et imponerende skue.

I dag er formål og motivasjon for vern av områder i de ulike land nyansert og sammensatt. Landene har ulike forståelser for hvorfor og hvordan man best kan forvalte den naturen vi skal overlevere til neste generasjon. I Norge er formålet med opprettelse av en nasjonalpark å ta vare på et større, sammenhengende, tilnærmet urørt eller vakkert naturområde. I tillegg er det et ønske om å sikre allmennheten tilgang til rekreasjon og friluftsliv i mest mulig urørt natur.

¹ Fjellteksten: <http://odin.dep.no/fin/norsk/dok/regpubl/stprp/006001-030035/hov003-bn.html>

Formålet med Reisa Nasjonalpark, som formulert i forskrift om vern for Reisa nasjonalpark² er ”..å bevare et vakkert og tilnærmet urørt fjell- og dalområde med dets plante- og dyreliv og geologiske forekomster, og å gi allmennheten adgang til friluftsliv i et slikt område.”

I tidsskriftet *Utmark* i 2001 beskriver Lindberg³ det han kaller en bemerkelsesverdig situasjon i Norge der vi har 20 677 km² vernede naturområder og 3 ansatte per 1000 km². Disse tallene er betraktelig lavere enn i de fleste europeiske land, og land i Nord-Amerika. Til sammenligning har New Zealand 15 og Frankrike 24 ansatte per 1000 km². Lindberg påpeker at sammenligningen kan virke misvisende fordi det i utmarksforvaltningen i Norge er omfattende og økende innsats fra lokale myndigheter og frivillige organisasjoner. Men selv med disse forbeholdene er de økonomiske og menneskelige ressursene som avsettes til å forvalte norske verneområder betraktelig mindre enn i mange sammenlignbare land skriver Lindberg. Videre hevder han at konsekvensene er mindre planlegging og forvaltning for friluftsliv og turisme, så vel som mindre konkret tilrettelegging og servicetilbud som guidede turer og informasjonssentra. Som et apropos til dette bør det nevnes at besøkstallet i de fleste norske nasjonalparker er betydelig lavere enn i de landene det i undersøkelsen sammenlignes med. Behovet for forvaltning blir da mindre, og det kan argumenteres for at dagens forvaltningsnivå er tilstrekkelig for å sikre de verdier verneområdene representerer. Det er likevel et spørsmål om dagens modell vil tåle en volumøkning av turister til norske verneområder.

Et viktig spørsmål å få avklart er i hvilken grad bruk, friluftsliv og turisme, er et problem for naturgrunnet og opplevelser i norske nasjonalparker. Viken⁴ ser på spørsmålet om negative effekter av friluftsliv og turisme er et problem i Norge, og konkluderer med at ”undersøkelser entydig peker i retning av et økende forvaltningsbehov i årene fremover dersom en vil opprettholde de kvalitetene den norske naturen nå har, og unngå negative effekter både på naturgrunnet og for opplevelseskvaliteten”.

² Lovdata – Forskrift om vern for Reisa nasjonalpark: <http://www.lovdata.no/for/lf/mv/xv-19861128-2112.html#map003>

³ Linberg, K. (2001) *Forvaltning av verneområder i Norge – sett fra utlandet*. Tidsskriftet *Utmark*, nr. 3 2001. Tilgjengelig på internett: <http://www.utmark.org/>

⁴ Viken, A. (2004) *Turisme, miljø og utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Det førende prinsippet for utvikling av turisme i nasjonalparker bør ifølge verdens turistorganisasjon⁵ (WTO) være å maksimere besøkendes opplevelser gjennom forvaltning av naturressurser og menneskelige ressurser, og samtidig minimalisere negative aspekter ved denne turismeutviklingen. Prinsippet er forståelig, men utfordringene for ansvarlig forvaltningsmyndighet kan være store. I denne oppgaven blir strategier for forvaltning av verneområder diskutert, og det blir gjennomført en kvalitativ studie med tanke på å undersøke turguiders utgangspunkt for å bidra til å minimalisere negative aspekter ved turismen. Turguidene fremheves i fagfeltet visitor management, besøksforvaltning, som en sentral aktør i formidlingen av holdninger og verdier til besøkende. Interpretativ guiding viser til en turguide som gjennom informasjon til besøkende og dialog med besøkende vil kunne være en pådriver for å sikre respekt både for lokale verdier, miljøet og ferdselskultur. Interpret kan oversettes fra engelsk med ordene tyde, forklare og fremføre, med det er vanskelig å finne noe godt tilsvarende begrep på norsk. Interpretativ inneholder også et aspekt av dialog mellom formidler og tilhører. I en utdannende forvaltningsstrategi er denne interpretasjonen viktig, og tenkt som grunnlaget for ”passende” oppførsel ved destinasjoner som anses som sensitive. Studien fokuserer på utgangspunktet turguidene i Reisa nasjonalpark har for å bidra til denne utdannende forvaltningsstrategien.

⁵ World Tourism Organisation, WTO (1992) *Guidelines: Protection of National Parks and Protected Areas for Tourism*, Madrid: WTO.

2. TEORETISKE BETRAKTNINGER

"A land ethic ... reflects the existence of an ecological conscience, and this in turn reflects a conviction of individual responsibility for the health of the land. Health is the capacity of the land for self-renewal. Conservation is our effort to understand and preserve this capacity."

- Aldo Leopold

2.1 Formål med verneområder

Verneområder har vært etablert ut fra ulike ideer. USA rettet så tidlig som i 1860-årene oppmerksomhet mot vern av naturverdier, rekreasjon og muligheter for økonomisk inntjening gjennom besøk til verneområder⁶. Tanken om næringsutvikling har alltid stått sterkt i det amerikanske nasjonalparksystemet. Ser man på utviklingsland i dag er de ikke ulik USA med tanke på dette⁷. Retorikken reflekterer at land i Afrika nå ser behovet for å integrere vern og forvaltning av dyreliv med rural økonomisk utvikling, og for å opprettholde et levedyktig nettverk av verneområder som gir goder til lokalbefolkningen og framtidige generasjoner. Vern begrunnes for øvrig med viktigheten av å bevare og forvalte natur- og kulturressurser. I et for oss nærliggende eksempel, Finland, ble det først og fremst fokusert på bevaring av natur da de første nasjonalparkene ble opprettet. Men også forskning, mulighet for miljøbasert opplæring og rekreasjon var viktige grunntanker. Mens USA på 60-tallet gradvis rettet oppmerksomhet mot økologiske verdier på grunn av økende slitasje etter høye besøkstall, har Finland beveget seg i andre retningen når det gjelder bruk av nasjonalparker⁷. Det fokuseres langt mer på rekreasjon i verneområder i Finlands reviderte naturvernlov fra 1996 enn tidligere.

Den samme utviklingen kan vi registrere i Norge med Fjellteksten høsten 2003, der det ble gitt signal om økt satsing på miljøtilpasset turisme i verneområdene. I Norge har regjeringen som strategisk mål at miljøkvaliteter i landskapet skal sikres gjennom økt kunnskap og bevisst planlegging og arealpolitikk, og ”*naturen skal forvaltes slik at arter som finnes naturlig sikres i levedyktige bestander, og slik at variasjonen av naturtyper og landskap opprettholdes og*

⁶ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA.

⁷ Aas, Øystein (red.), Vistad, Odd Inge, Dervo, Børre, Eide, Nina E., Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne, Andersen, Oddgeir, Svarstad, Hanne, Skår, Margrete og Nellemann, Christian (2003): *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. NINA Fagrapport 72, Trondheim.

gjør det mulig å sikre det biologiske mangfoldets fortsatte utviklingsmuligheter”⁸. Naturvernloven og etableringen av nasjonalparker og andre verneområder er to av de viktigste virkemidlene for å oppnå dette. I naturvernlovens formålsbestemmelse er det lagt vekt på at naturen er en nasjonal verdi som må vernes. Videre vektlegges den nære sammenheng mellom mennesket og naturen og at naturens kvalitet skal bevares for fremtiden.

2.2 Type verneområder

Naturvernlovens vernekategorier er nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde, naturminne og plante- og dyrelivsfredning. Disse kategoriene faller i all hovedsak sammen med de vernekategoriene som IUCN (Verdens naturvernunion) har utarbeidet for verneområder. Det har vært behov for en enhetlig terminologi og å kunne sammenligne parker og overvåke naturverdier i ulike land. Verneområdene har ulike vernnivå, det vil si at i et naturreservat er det betydelig strengere vern enn i et landskapsvernområde. IUCN’s nasjonalparkkategori gjelder naturområder som forvaltes hovedsakelig for bevaring av økosystem og rekreasjon⁹.

I Norge opprettes ifølge Naturvernloven nasjonalparker for å bevare større urørte, egenartede eller vakre naturområder. Sentrale motiver for vern er ivaretagelse av villmarkspregede områder, store økosystemer og vern av naturområder for friluftsliv. Per 15. desember 2006 har vi 28 nasjonalparker i Norge¹⁰, de dekker 26 306 km², noe som utgjør 8,1 % av Norges landareal. Regner man med alle vernetyper er 14,1 % av Norges landareal vernet etter naturvernloven. Spesifikt for Nord-Troms er tallene høyere; 28 % av landarealet er vernet som enten nasjonalpark, landskapsvernområde eller naturreservat¹¹.

2.3 Allemannsretten og ferdselsnormer

Allemannsretten i Norge (etter Friluftsloven¹²) omfatter ferdsel, opphold og visse typer høsting. Hovedprinsippet er at all bruk er tillatt så fremt det ikke medfører skader eller

⁸ Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500009557> (St.meld.nr 24 (2000-2001))

⁹ Eagles, P.F.J, and McCool, S.F. (2002) *Tourism in National Parks and Protected Areas – Planning and Management*. CABI Publishing: Wallingford, UK.

¹⁰ Svalbard er ikke regnet med

¹¹ Benonissen, R. (2005) *Reiselivsmessig bruk av verneområder i Troms*. Troms Reiseliv AS, desember 2005. Versjon 22.12.05. Tilgjengelig på internett: <http://www.visittroms.no/images/stories/Downloads/bruk-av-verneomrader.pdf>

¹² Lovdata - Friluftsloven: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiztldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-19570628-016.html&emne=friluftsloven&>

vesentlige ulemper for grunneier. Alle har rett til fri ferdsel til fots, fritt opphold og fri høsting av enkelte utmarksressurser. Fri høsting av utmarksressurser gjelder de ressursene som ikke har økonomisk interesse. Som sedvanerett er dette individuelle retter, men friluftsløven skiller i liten grad mellom individuelle og organiserte aktiviteter. Det er derfor tvilsomt om en har juridisk grunnlag for å forby kommersiell aktivitet som er basert på allemannsretten dersom en ikke kan påvise spesiell skade eller ulempe for grunneieren. Gautefall¹³ har undersøkt rettspraksisen og konkluderer med at det må ”kunne antas at ervervsvirksomhet kan baseres på retten til fri ferdsel m.v. uavhengig av samtykke fra eierne.”

Vanligvis omtales allemannsretten som et særskandinavisk fenomen, men Steinsholt¹⁴ hevder at man kan finne et skille gjennom Europa knyttet til ferdselsretten i utmark. En slik rett eksisterer klart i Skandinavia, i det tyskspråklige Europa og i mange øst-europeiske land. Videre stiller Kaltenborn og Vistad¹⁵ spørsmålet om hva disse forskjellene i juridisk system og rettsoppfatning har og si for kulturelle uttrykk i et land. De svarer selv på spørsmålet og konkluderer med at ”dette sannsynligvis vil ha konsekvenser for hvilken turistmessig atferd en kan forvente fra de ulike nasjoner når de oppsøker Skandinavia som turister og brukere av utmark”.

Hardin skriver i sin kjente artikkel ”Tragedy of the Commons”¹⁶ at en allmenn tilgang til ressurser vil føre til overforbruk. Hans løsninger om privatisering eller statlig kontroll har vært gjenstand for mye kritikk, men Holden¹⁷ påpeker at en oversett del av Hardins tese er at han foreslår et moralsk skifte i menneskelig oppførsel som den beste måten å unngå overforbruk av en allmenning. Den norske retten vi har til fri ferdsel i utmark har begrensinger, i Friluftsløven § 2 framgår det at ”ferdsel til fots er tillatt, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet”¹⁸. Brox¹⁹ lanserer begrepet utmarksetikk, der han

¹³ Gautefall, M. (1989) *Notat (til bygdeturismeutvalget) om allemannsretter i utmark og ervervsvirksomhet*. Hedmark Distriktshøgskole, Rena.

¹⁴ Steinsholt, H. (1990) ”Allemannsretten” i et internasjonalt perspektiv. Er den unik for Sverige og Norge? – Manus fra seminaret ”Allemannsrett/fri ferdsel i Norden” under konferansen ”Nordisk vinterrekreasjon i natur”, Östersund (1990). –KOMMIT, Universitetet i Trondheim. I: Kaltenborn, B.P og Vistad, O.I., (1995) *Allemanns- og allmenningsretter: Utmarksforvaltning, konflikter og næringsutvikling i norske bygder*. ØF-notat 13/1995.

¹⁵ Kaltenborn, B.P og Vistad, O.I. (1995) *Allemanns- og allmenningsretter: Utmarksforvaltning, konflikter og næringsutvikling i norske bygder*. ØF-notat 13/1995.

¹⁶ Hardin, G. (1968) *The tragedy of the commons*. Science 162.

¹⁷ Holden, A. (2003) *In need of new environmental ethics for tourism*. Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 1. Elsevier Science Ltd.

¹⁸ Lovdata - Friluftsløven: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiztldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-19570628-016.html&emne=friluftsløven&>

¹⁹ Brox, O. (2001) *Vår felles eiendom: tar vi vare på allemannsretten?* Oslo: Pax.

skriver om at internaliserte normer har effekt uten at det er knyttet eksterne sanksjoner til dem. For eksempel har det vært uetisk, og i kontrast til normer vi alle har internalisert under oppveksten, å skade trær eller plage beitedyr under rekreativ bruk av utmark. Dette er ifølge Brox uavhengig av oppvekststed og oppvekstmiljø. Vi kan derfor i noen tilfeller si at norske ferdselsnormer har utgjort det Hardin etterlyser i sin tese; en menneskelig moral der overforbruk av naturområder unngås. Brox hevder at et forfall i utmarksetikken ville ødelegge for prinsippet om fri ferdsel. Grunneiere ville legitimt kunne hevde at av hensyn til naturen må det gis anledning til å begrense ferdsel, noe som videre kunne blitt støttet av naturvernorganisasjoner og vernemyndigheter. Brox hevder derfor til slutt at for å beholde prinsippet om fri ferdsel kan det argumenteres med at den etikken, de normene vi har i dag, overføres til neste generasjon brukere av utmark. Denne etikken vil også være viktig å formidle til turister som er i et område kun for kort tid eller bare for en gang. Den samlede mengden turister utgjør et vesentlig bidrag til belastninger på et område.

Uttrykket utmarksetikk har basis i den norske tradisjonen der det går et tydelig skille mellom innmark og utmark. Det allmenne ferdselprinsippet er knyttet til bruken av utmark, og dermed blir utmarksetikk et norsk begrep som antyder en etikk omhandlende områder og ressurser med fri ferdsel og lik rett til ressursutnyttelse. Begrepet dukker opp i artikler som omhandler allmenning, rett til fri ferdsel og forholdet mellom bærekraft og turisme²⁰. Et lignende begrep ser vi i frilftsloven²¹; begrepet ”ferdselsnormer” brukes her om de normer folk flest oppfatter som naturlige og opplagte. Jeg vil videre i oppgaven bruke uttrykket ferdselsnormer på alt som omfatter utmarksetikk og ferdselskultur.

2.4 Strategier for forvaltning av verneområder

I norsk miljøforvaltning er det strenge regler og direkte reguleringer som danner en ramme for verneområdene, men innenfor denne rammen er det lite overvåkning og håndheving av regler. Det ”felles norske ansvaret” for våre naturområder utgjør en sterk basis, og vernemyndigheter vurderer ikke faren for ødeleggelse som så stor at det har blitt ansett som nødvendig med

²⁰ Holden, A. (2005) *Achieving a sustainable relationship between common pool resources and tourism: The role of environmental ethics*. Journal of Sustainable Tourism. Vol. 13, No. 4.

Holden (2003), *In need of new environmental ethics for tourism*. Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 1. Elsevier Science Ltd.

Mason, P. (2005), *Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

²¹ Lovdata - Frilftsloven: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiztdles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-19570628-016.html&emne=frilftsloven&>

fysisk tilrettelegging, oppsatt fysiske hindre eller strenge reguleringer. I dette avsnittet drøftes ulike strategier for forvaltning av verneområder i Norge og internasjonalt.

Visitor management (besøksforvaltning) kan sees på som en måte å regulere besøkende på²², både i miljømessig henseende, men også i sosiokulturelle og økonomiske henseende. Visitor management har vært sett på som et virkemiddel i reduksjonen av negative effekter av turisme²³. En vanlig tilnærming har vært forsøk på å spre turister bort fra populære mål, fra steder som tar imot store kvanta av turister. En annen tilnærming har vært å gjøre forsøk på å minimalisere effekten av negative effekter på populære steder ved for eksempel å ”hardne” underlaget, og dermed gjøre det mer resistent mot slitasje.

I sin bok ”Wilderness Management” skriver Hendee og Dawson²⁴ om forvaltning av besøkende, og deler den type forvaltning inn i *direkte* versus *indirekte* tiltak. Direkte forvaltningstiltak vektlegger regulering av oppførsel ved å begrense individuelle valg der forvaltere kontrollerer besøkende. Indirekte forvaltningstiltak prøver å influere eller modifisere oppførsel ved å påvirke besøkendes avgjørelser gjennom informasjon og utdanning. Forfatterne skriver videre at vanligvis bør indirekte forvaltningstiltak være førstevalg, og bruk av direkte tiltak må begrenses til situasjoner der indirekte tiltak ikke strekker til for å oppnå forvaltningsmål. Det settes spørsmålsteget ved om indirekte tiltak er like effektive som direkte tiltak²⁵, men McCool og Christensen²⁶ hevder at de to strategiene ikke bør sees som alternativer til hverandre, men heller som to komplementære metoder som danner en basis av muligheter for forvaltere. Hendee og Dawson²⁷ konkluderer: ”*Employing several approaches and techniques in a balanced, coordinated manner is needed in wilderness visitor management.*”

²² Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From ”Hard” to ”Soft” Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

²³ Pearce, D. (1981) *Tourist Development*. New York: Longman

²⁴ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA.

²⁵ Shindler, B. and Shelby, B. (1993) *Regulating wilderness use: An investigation of user group support*. Journal of Forestry. 91.

²⁶ McCool, S.F. and Christensen, N. (1996) *Alleviating congestion on parks and recreation areas through direct management of visitor behaviour*. I: Crowding and congestion in the National Park System: Guidelines for Management and Research. St. Paul, MN: University of Minnesota, Agricultural Experiment Station:

²⁷ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA.

På samme måte som Hendee og Dawson, men med andre begrep, deler Ling Kuo²⁸ forvaltningstiltak mot besøkende inn i ”harde” og ”myke” tilnærminger. Kuo²⁸ skriver spesifikt om forvaltning av besøkende. Den ”myke” tilnærmingstypen går ut på at man bruker utdanning, informasjon og opplysning som en måte å regulere bruk og ferdsel på. Den ”harde” tilnærmingen tar i bruk fysisk forvaltning, som kan være tilrettelegging av sti, fysiske hinder og lignende, i tillegg regulerende forvaltning og økonomisk forvaltning.

Tabell 1. Funksjoner av harde og myke tilnærminger (Oversatt fra Ling Kuo²⁸)

Harde tilnærminger i forvaltning; med mål å regulere besøkendes aktivitet	Myke tilnærminger i forvaltningen; med mål å ”lære opp besøkende”
Restriksjoner på tilgang og spesielle aktiviteter	Gi tilgang til informasjon og miljøinterpretasjon
Sikkerhetspersonell tilstede	Markedsføring til spesielle målgrupper
Implementering av regler og reguleringer	Bearbeidelse av landskap og planting
Diskriminerende inngangs- og parkeringsavgifter	
Sonering	
Utvikling av ressursen; som for eksempel planker til å gå på, ombygging og reparering av bygninger og monumenter	

For å se nærmere på hva Ling Kuo mener med dette kan vi først se på Orams²⁹ overblikk over forvaltningsstrategier brukt i dag: Den første er fysisk kontroll, barrierer veier, gjerder og etablering av fasiliteter. Den andre; direkte kontroll i form av regler, reguleringer og tillatelser. Og den tredje er indirekte mekanismer som søker å redusere uønsket oppførsel. Med det samme utgangspunktet foreslår Orams i en senere artikkel fire ulike typer forvaltningsstrategier av besøkende³⁰: *Fysiske, regulative, økonomiske og utdannende forvaltningsstrategier*. Disse strategiene hadde fokus på en turist- og villmarkkontekst da de

²⁸ Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).

²⁹ Orams, M.B. (1995) *Using Interpretation to Manage Nature-Based Tourism*. Journal of Sustainable Tourism, vol. 4, No. 2.

³⁰ Orams, M.B. (1996) *A conceptual model of tourist – wildlife interaction: the case study for education as a management strategy*. Australian Geographer 27(1).

ble skrevet av Orams³¹, og fungerer i dag som den generelle inndelingen i miljøforvaltningen. Ling Kuo³² argumenterer for at strategiene har relevans satt inn i hvilken som helst ressurs sensitiv destinasjon.

Fysiske forvaltningsstrategier er blitt brukt i stor grad internasjonalt som verktøy for å redusere effekter av menneskelig aktivitet ved sensitive attraksjoner³². Slike tiltak kan for eksempel være å begrense antall parkeringsplasser, sette opp gjerder og å bygge plattformer så man kan se dyrelivet. I norske nasjonalparker er slike strategier i liten grad brukt. Motivasjonen for vern av naturen gir ikke rom for omfattende fysisk tilrettelegging, Direktoratet for Naturforvaltning bruker setningen; ”*natur som får være seg selv*”³³, i sitt brosjyremateriell, og i det ligger underforstått en tanke om at naturen bevares slik som den er for naturens egen skyld.

Eksempler på norske turistattraksjoner som bærer preg av tilrettelegging er Prekestolen og Kjerag i Rogaland. Der er det i ulik grad tilrettelagt med trapper, tau og gjerder, i tillegg til at overflaten på stien opp til Prekestolen noen steder er rensket for vegetasjon for å gjøres mer bekvem og ren. Dette står i skarp kontrast til Reisa nasjonalpark, og øvrige nordnorske nasjonalparker, naturen er tilsynelatende uberørt, stier vedlikeholdes kun naturlig og det finnes få tekniske installasjoner. I de store nordsvenske nasjonalparkene Padjelanta, Sarek og Kebnekaise er noen stier i myrterreng belagt med liggende brosystem for å beskytte myr mot tråkk, og å gjøre vandringen enklere. Dette er gjort over lange strekninger.

Fysiske forvaltningsstrategier innebærer også sonering, og defineres av Ling Kuo³⁴ som en ”hard” forvaltningsstrategi. World Tourist Organisation (WTO) og United Nations Environment Programme (UNEP) har foreslått følgende soner for ressurs sensitive destinasjoner³⁵:

- ✓ Soner med strengt vern, menneskelig aktivitet er utelukket.
- ✓ Villmarkssone, hvor besøkende bare kan bevege seg til fots

³¹ Orams, M.B. (1996) *A conceptual model of tourist – wildlife interaction: the case study for education as a management strategy*. Australian Geographer 27(1).

³² Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).

³³ Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=2991>

³⁴ Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).

³⁵ WTO and UNEP (1992) *Guidelines: Development of National Parks and Protected Areas for Tourism*. WTO: Madrid.

- ✓ Turistsone, hvor det oppmuntres til turistaktiviteter av ulike former
- ✓ Utviklingssoner, hvor det legges tekniske installasjoner av ulike art hvis dette er nødvendig.

Ling Kuo³⁶ foreslår videre en inndeling av turistsonen i sone for ekstensiv bruk, hvor infrastruktur er tilrettelagt for lav tetthet av turister, og sone for intensiv bruk, hvor høy konsentrasjon av turister kan forventes. Sonene er de samme som er foreslått som soneinndeling for Reisa nasjonalpark, der deles det inn i turistsone, mellomsone og villmarkssone³⁷. Inndelingen er hentet fra forvaltningsplan for Reisa nasjonalpark, denne planen er per mai 2007 ikke vedtatt.

Fysiske forvaltningsstrategier innebærende gjerder, nybygg og tilrettelagte stier har også sine ulemper. Det forandrer naturen på stedet og konstruksjonene går vanligvis ikke i ett med terrenget, dette forandrer den estetiske verdien på stedet og man reduserer i mange tilfeller stedets opprinnelige skjønnhet. Internasjonalt brukes slik forandring av et sted som argument for total fysisk avstenging, men kan ikke fungere som en langvarig løsning og er ikke en tilfredsstillende forvaltning av et sensitivt område³⁸.

Regulative forvaltningsstrategier er å etablere regler og reguleringer. Hensikten med regulative forvaltningsstrategier er å hindre opphopning av trafikk, sikre besøkendes sikkerhet, og beskytte dyreliv og severdigheter mot forstyrrelse og uønsket oppførsel. Vanlige forvaltningsmetoder i norske nasjonalparker er for eksempel å forby hugging av friske og døde trær, og ha forbud mot motorisert ferdsel, og forbud mot bålbrenning i nærheten av skog i den tørreste perioden av året³⁹. I andre land reguleres ferdsel ofte mer drastisk ved totalforbud mot ferdsel i deler av året, restriksjoner på støy og antall overflygninger i ulike områder. Ling Kuo⁴⁰ hevder at når besøkende hindres i å gjennomføre bestemte aktiviteter, eller forbys inngang i bestemte områder, så reduseres kvaliteten på opplevelsen betraktelig.

³⁶ Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).

³⁷ Fra ikke publisert materiale hos Fylkesmannen i Troms.

³⁸ McArthur, S. og Hall, C.M. (1993) *Visitor management and interpretation at heritage sites*. I Heritage Management in New Zealand and Australia: Visitor Management, Interpretation and Marketing. Hall CM, McArthur S (eds). Oxford University Press: Auckland.

³⁹ Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500022866>

⁴⁰ Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).

I våre norske nasjonalparker er det som nevnt en rekke regler og reguleringer med basis i det norske lovverk. Og lovverket håndheves av politiet, Fjelltjenesten eller Statens Naturoppsyn (SNO). Tatt i betraktning antall ansatte og areal på nasjonalparker og verneområder er det vanskelig, om ikke umulig, å ha en effektiv oppsynstjeneste som hindrer lovbrudd fra å skje. Derfor kan man gå ut fra at de ferdselsnormene som ligger til grunn i norsk ferdselstradisjon er viktig for at regler og reguleringer fastsatt av norske myndigheter overholdes.

Økonomiske forvaltningsstrategier bruker priser som incentiv for å styre besøkendes oppførsel. Dette er en vanlig strategi ved turistdestinasjoner, og involverer gjerne diskriminerende prissystem for å maksimere overskudd og fordele presset fra besøkende utover hele året. Ilegging av bøter ved uønsket oppførsel er også en mulighet. I norske nasjonalparker er det lite infrastruktur og en allemannsrett som gir alle fri adgang til naturen. Dette kan antas å redusere forvalteres muligheter til å bruke økonomiske forvaltningsstrategier i Norge. Men et eksempel på en slik mulighet til økonomisk forvaltningsstrategi er ved salg av jakt- og fiskekort.

Utdannende forvaltningsstrategier. De faktorene som gir negative effekter på turismeutvikling i et område er ofte, om ikke alltid, assosiert med upassende oppførsel hos besøkende. Dette er enten fordi de ikke er klar over, eller fordi de ikke ble gjort klar over hvor sårbart området var. Krippendorf⁴¹ foreslår at besøkende må informeres om ansvaret de har for å respektere naturverdiene og den skaden deres eventuelle upassende oppførsel gjør på det lokale området. Videre er det viktig at slik informasjon gis til besøkende på en effektiv måte. I denne oppgaven har utdannende forvaltningsstrategier fokus. I neste avsnitt blir turguidenes rolle i utdannende forvaltningsstrategier diskutert.

2.5 Utdannende forvaltningsstrategier og turguidens rolle

Mason⁴² argumenterer i sin artikkel for en overgang til ”myke” tilnærminger. Forvaltning av besøkendes påvirkning på natur har hatt noe for seg, men grunntanken i denne ”harde” tilnærmingen er at besøkende er ”skyldig til det motsatte er bevist”. I tillegg overser den betydningen offentlige forvaltning har på besøkendes opplevelse av attraksjonen. Mason⁴² nevner to ulike ”myke” tilnærminger; interpretasjon og selvregulering. Vi har, som nevnt

⁴¹ Krippendorf, J. (1987) *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. William Heinemann: London.

⁴² Mason, P. (2005) ”Visitor Management in Protected Areas: From ”Hard” to ”Soft” Approaches?” *Current Issues in Tourism*, vol. 8, No. 2&3.

tidligere, en lang tradisjon for selvregulering i Norge. Fokus videre vil bli på det andre begrepet; interpretasjon. Interpretasjon er en utdanningsprosess som innbefatter objekter, illustrativ media og bruken av førstehånds erfaring, alt med det mål å oppnå mening og relasjon til noe. Videre nevnes at interpretasjon er en del av en prosess der en gjør områder tilgjengelige og gir publikum nødvendig kunnskap om stedet. Stewart⁴³ m. fl. skriver at det spesifikke målet er å ”stimulere, tilrettelegge, og utvide folks forståelse av sted, så empati mot vern, naturarv, kultur og landskap utvikles”. Hovedmålet er å stimulere interesse og utvikle forståelse hos besøkende. Gjennom dette vil man også ofte forandre oppførselen til besøkende. Moscardo⁴⁴ skriver at det er to ulike måter å reagere på nye sosiale situasjoner: ”likegyldig” eller ”påpasselig”. Ordene er relativt selvforklarende, og Moscardo påpeker viktigheten av å promotere ”påpasselig” turisme gjennom interpretasjon.

Denne interpretasjonen kan overføres på flere ulike måter og i ulike formater, for eksempel via bøker, kart, og skilting. Dermed inkluderes det skrevne ord, og den verbal kommunikasjon. I denne sammenhengen understreker Mason⁴⁵ den viktige rollen turguider kan spille i denne prosessen. Det er gjennom turguider at direkte og aktiv involvering i interpretasjon gjennom utdanningsprosessen kan bli demonstrert. Den moderne turguide har fem roller⁴⁶: Leder, pedagog, PR-ansvarlig, vert og gjennom kanalisering av turister. Disse rollene kan forekomme hver for seg, men det poengteres at de i praksis er ”sammenvevd og gjensidig forsterkende”⁴⁶. Den viktigste interaksjonen i turguidingen er mellom den besøkende og guiden, og turguiden har en viktig rolle som buffer mellom den besøkende og stedet den besøker.

Når det gjelder nasjonalparkbesøkendes motivasjon for å bli med på en guidet tur, så foreslår Howard⁴⁷ at avgjørelsen om å delta i en guidet tur er basert på forventningen om at bestemte behov vil bli dekt i et forsøk på å oppnå en tilfredsstillende opplevelse. Han argumenterer også for at Maslows⁴⁸ relativt høye behovsnivå for vennskap, personlig utvikling og

⁴³ Stewart, E.J., Hayward, B.M., Devlin, P.J. and Kirkby, V.G. (1998) *The place of interpretation: a new approach to the evaluation of interpretation*. *Tourism Management* 19 (3).

⁴⁴ Moscardo, G. (1996) *Mindful visitors: Heritage and tourism*. *Annals of Tourism Research* 23 (2).

⁴⁵ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?* *Current Issues in Tourism*, vol. 8, No. 2&3.

⁴⁶ Pond, K.L. (1993) *The Professional Guide*. New York: Van Nostrand Reinhold.

⁴⁷ Howard, J. (1997) *Towards best practise in interpretive guided activities*. *Australian Parks and Recreation*, Summer 1997/1998.

⁴⁸ Maslow, A. (1943) *A theory of human motivation*. *Psychological Review* 50.

gjenkjennelse er nøkkelmotivasjon for å delta på guidet tur. Dette vil være viktige elementer å gjenkjenne for en turguide.

Mason⁴⁹ gjenforteller en historie i sin artikkel (fra Ridenour⁵⁰) som påpeker betydningen en kulturelt sensitiv og kunnskapsrik turguide kan ha på en turist: Historien handler om to venninner som besøker Canyon de Chelly i USA, et område som tidligere var bebodd av et betydelig antall Navajoindianere. En av de to venninnene går en tur på egen hånd og returnerer med en del av en gammel keramikkpote. Den andre, som har noe kunnskap om tradisjonene til innfødte amerikanere, reagerer og hisser seg opp for at hun har tatt med denne gjenstanden. Dette provoserer fram en respons: ”Hva er galt med at jeg tar den, jeg verdsetter den jo!”. Venninnen svarer med et spørsmål: ”Ville du bli fornøyd om noen tok en sølvskje som hadde tilhørt din bestemor fra huset ditt bare fordi de verdsatte den?” Senere på dagen, med situasjonen fortsatt uløst, tar de to vennene en vandring med en Navajo guide. I løpet av turen lærer de om innfødte amerikaneres åndelige tro og verdier. Den som tok med seg gjenstanden blir så overveldet av dette nye perspektivet at hun innrømmer det hun har gjort og spør om hun bør legge gjenstanden tilbake. Guiden svarer: ”Nei, la meg få den. Jeg skal rense den og be for den før jeg returnerer den til jorden. Du kan be om at åndene må returnere til den.” Her legger Mason i stor grad vekt på effekten av å ha lokalkjente guider. Effekten av interpretasjon avhenger av om guiden er sensitiv overfor miljøet eller ikke, og antakelsen er at innfødte og lokalkjente har en mye større evne til å formidle verdier og holdninger som den besøkende umiddelbart adopterer.

2.6 Hvordan påvirker besøkende naturgrunlaget?

Når det gjelder økologiske effekter på det naturlige økosystem uttrykte Liddle⁵¹ i 1975 bekymring over at den raske forringelsen og eventuelt påfølgende erosjon av rurale områder brukt til rekreasjon ville fortsette. Cole og Monz⁵² skriver om en undersøkelse på alpin vegetasjon i Wind River Mountains i USA der tråkkintensiteten er på mellom 0 til 500 passeringer i året. Dette antas å tilsvare intensiteten på utsatte steder i Reisa nasjonalpark. De konkluderer med at der tråkkintensiteten er tilstrekkelig vil all vegetasjon elimineres

⁴⁹ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

⁵⁰ Ridenour, J.M. (1995) *Foreword*. In D.M. Knudson, T.T. Cable, and L. Beck Interpretation of Natural and cultural resources. State College, Pennsylvania, Venture Publishing.

⁵¹ Liddle, M.J. (1975) *A selective review of the ecological effects of human trampling on natural ecosystems*. Biol. Conserv. (7) Applied Science Publishers Ltd: England.

⁵² Cole, D. N. and Monz, C.A. (2002) *Trampling disturbance of High-Elevation Vegetation, Wind River Mountains, USA*. Arctic, Antarctic and Alpine Research, Vol.34, No. 4.

uavhengig av resistensen og resiliensen vegetasjonen har. På vei opp til Kjerag i Rogaland er besøkende styrt i konkrete løyper for å unngå spredning og unødig slitasje. Videre sier de at i slike tilfeller er den beste forvaltningsstrategien å redusere tråkkingen til så små områder som mulig, ikke å spre den ut. Leung og Marion⁵³ skriver at effekten overnattingsplasser har på ressursen kombinert med fordelingen av overnattingsplasser i et landskap kan føre til signifikante trusler mot økologiske og sosiale verdier i nasjonalparker.

Påvirkningen av turister som besøker sensitive destinasjoner samt effekten av infrastruktur på fauna diskuteres altså i en rekke publikasjoner⁵⁴. Ifølge NINA⁵⁵ er det i Norge, med bakgrunn i respons hos vilt i norske fjellområder, konkludert med at effekten av forstyrrelser er relativt begrenset.

Andre aktivitetsformer kan ha negativ effekt for eksempelvis reindriften⁵⁶. Aktiviteter som ski-, fot- og hesteturer har begrenset effekt, og påvirkningen er avhengig av hvor vant reinen er til ferdsel av folk og hest fra før. På Hardangervidda er det foreslått forbud mot kiting og skiseiling av den grunn at aksjonsradius økes med slikt utstyr, noe som gjør at folk kommer inn i områder som tidligere har vært rolige områder for villreinen⁵⁷. I Reisa nasjonalpark er det ikke per i dag behov for et slikt forbud. Signalene både internasjonalt og i Norge er at det stadig oppstår nye konflikter mellom tradisjonell bruk og moderne former for rekreasjon.

⁵³ Leung, Y. and Marion, J.L. (1999) *Characterizing backcountry camping impacts in Great Smoky Mountains National Park, USA*. Journal of Environmental Management, Vol. 57.

⁵⁴ Aas, Øystein (red.), Vistad, Odd Inge, Dervo, Børre, Eide, Nina E., Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne, Andersen, Oddgeir, Svarstad, Hanne, Skår, Margrete og Nellemann, Christian (2003): *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. NINA Fagrapport 72, Trondheim

Mathieson, A. og Hall, G. (1982) *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Longman: London.

UNEP – United Nations Environmental Programme (2001). C. Nellmann, L. Kullerud, I. Vistnes, B.C. Forbes, T. Foresman, E. Husby, G.P. Kofinas, B.P. Kalternborn, J. Rauaud, M. Magovedova, R. Bobiwash, C.

Lambrechts, P. J. Schei, S. Tveitdal, O. Grøn og T.S. Larsen. *GLOBIO – Global methodology for mapping human impacts on the biosphere. The Arctic 2050 scenario and global application*. UNEP/DEWA/TR. 01-3. (221 referanser på forstyrrelse av vilt)

⁵⁵ Aas, Øystein (red.), Vistad, Odd Inge, Dervo, Børre, Eide, Nina E., Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne, Andersen, Oddgeir, Svarstad, Hanne, Skår, Margrete og Nellemann, Christian (2003) *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. NINA Fagrapport 72, Trondheim.

⁵⁶ Benonissen, R. (2005) *Reiselivsmessig bruk av verneområder i Troms*. Troms Reiseliv AS, desember 2005. Versjon 22.12.05. Tilgjengelig på internett: <http://www.visittroms.no/images/stories/Downloads/bruk-av-verneomrader.pdf>

⁵⁷ Verneplan for Hallingskarvet. Hallingskarvet nasjonalpark og Hallingskarvet landskapsvernområde. Konsekvensutredning og verneforslag. Høringsutgave juni 2004. Tilgjengelig på internett: http://www.fylkesmannen.no/digimaker/documents/KU_lowres_qv06Xa24035es.pdf

I soneringsplanen er konsekvenser for reindrift og dyreliv særlig vektlagt⁵⁸. Reindriften er deler av året sårbar for forstyrrelser fra blant annet turisme. Dette gjelder spesielt under kalving på våren. Dersom reinen blir forstyrret kan kalven gå tapt, derfor er topografi og vegetasjon viktig for det landskapet der kalving skal foregå. Hundekjøring er den aktiviteten som reinen er mest sårbar overfor. Det gjelder selve kjøringen, men like viktig er lukten som blir igjen i et område hundene har passert. Våren er en fin tid for hundekjøring på snø, noe som sammenfaller med den mest sårbare tida for reinsdyra.

2.7 Lik natur, ulik bruk

Innad i Norge kan vi også se forskjeller på forståelsen av naturen. Schanche⁵⁹ påpeker i sin artikkel ”Meahcci – den samiske utmarka” at samisk forståelse av utmark også skiller seg fra den norske på flere måter. Blant annet er norsk begrepsbruk motsetningsfylt i sin beskrivelse av landskap, områder og terreng. Eksempler er utmark versus innmark, dyrket versus urørt eller vill. Uttrykkene kan gi inntrykk av å være uavhengig av kontekst, som om de representerer en naturlig klassifisering eller ordening av verden. Hun skriver videre at det fra samisk hold er poengtert at selv om den samiske bruken ikke har medført store inngrep, dreier det seg ikke om villmark, men om samiske kulturlandskap.

Disse ulike forståelsene av landskap og natur gir motsetninger mellom ulike brukere av Reisa nasjonalpark. Pedersen⁶⁰ beskriver også naturens sentrale betydning i befolkningens livsgrunnlag i Finnmark, men skiller ikke mellom samisk og norsk opprinnelse i sin beskrivelse. Hun deler det turkulturelle mangfoldet opp i tre kategorier; høstere, vandrere og spesialister. I Norge har vi et forhold til ordet villmark, men det antas at det i en nordnorsk nasjonalpark som Reisa Nasjonalpark vil være stor forskjell i brukeres syn på den naturparken har å by på. Turisten og innflytteren vil se på det som natur og/eller villmark, et sted godt egnet til sport, rekreasjon og selvtutfoldelse. Mens samisk befolkning og innfødte (”nordlendingen”) vil se på det som kulturlandskap⁶¹, arbeidssted⁶² og spiskammer.

⁵⁸ Benonissen, R. (2005) *Reiselivsmessig bruk av verneområder i Troms*. Troms Reiseliv AS, desember 2005. Versjon 22.12.05. Tilgjengelig på internett: <http://www.visittroms.no/images/stories/Downloads/bruk-av-verneomrader.pdf>

⁵⁹ Schanche, A. (2002) *Meahcci, den samiske utmarka. I: Andersen, Svanhild: Samiske landskap og Agenda21: Kultur, miljøvern og demokrati*. Kautokeino, Nordisk samisk institutt - Sámi Instituhtta: Diedut nr. 1.

⁶⁰ Pedersen, K. (2000) *Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Presentasjon av doktoravhandlingen ”Det har bare vært naturlig!”*. HiF-Notat 2000:12

⁶¹ Schanche, A. (2002) *Meahcci, den samiske utmarka. I: Andersen, Svanhild: Samiske landskap og Agenda21: Kultur, miljøvern og demokrati*. Kautokeino, Nordisk samisk institutt - Sámi Instituhtta: Diedut nr. 1.

⁶² Pedersen, K. (2000) *Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Presentasjon av doktoravhandlingen ”Det har bare vært naturlig!”*. HiF-Notat 2000:12.

2.8 Turisme i Nord-Troms

Turisme er en del av en global felleskultur der man kan reise hvor man vil i verden (om man har penger), man kan oppsøke alle slags utkanter på jakt etter nye opplevelser, eller samme type opplevelser på nye steder. Mange nasjonale attraksjoner, som nasjonalparker som tidligere var ukjent, blir internasjonale attraksjoner etter hvert og en del av den globale rekreasjonskulturen. Viken⁶³ har beskrevet en rekke trender som karakteriserer dagens internasjonale turisme. Reisemarkedet er blitt mer individualisert, stadig flere vil komponere reisen på egen hånd. Dette har betydning for utmark og ikke tilrettelagte områder som ofte er destinasjonen og attraksjonen i slike reiseopplegg.

En annen tendens er at folk reiser mer på flere kortvarig reiser istedenfor en lang feriereise i året. Og en tredje trend er at folk reiser stadig lengre vekk fra hjemstedet. Lange reiser blir relativt sett stadig billigere, og dermed gir det lettere tilgjengelighet til fjerne destinasjoner. Nord-Troms er en del av denne globale kulturen, om enn en utkant, og vil dermed påvirkes av trender i internasjonal turisme. NINA laget i 2003 en fagrapport⁶⁴ omhandlende bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet. Der ble det blant annet gjennomført en kartlegging av næringsaktivitet i Dovrefjell – Sunndalsfjella, Femundsmarka og Reisa nasjonalparker. Reisa hadde den gangen et forbud mot kommersiell turisme i nasjonalparken, og lå langt under de to andre nasjonalparkene i omsetning etter turisme. I omsetning per areal turisme hadde Femundsmarka 67 kr/ha, Dovrefjell – Sunndalsfjella hadde 60 kr/ha, og Reisa hadde 11 kr/ha. I dag, tre år etter opphevelsen av forbudet mot kommersiell turisme er det ingenting som signaliserer en betydelig økning i turisme til Nord-Troms.

Benonissen⁶⁵ antar at det sommeren 2005 var 500 til 1000 besøkende i Reisa nasjonalpark. Dette er et lite antall, og Benonissen forklarer videre at natur- og kulturbasert turisme i Nord-Troms har store uutnyttede ressurser. Tilbudene i dag har veldig liten grad av tilrettelegging, noe som gjør en rekke aktiviteter lite tilgjengelig for andre enn lokalk markedet. Benonissen nevner en rekke utfordringer som gjør utviklingen av Nord-Troms som reiselivsprodukt vanskelig.

⁶³ Viken, A. (1993) *Turismetrender, globale samfunnstrekk og Nord-norsk natur*. Tidsskrift for Naturforvaltning 3/93.

⁶⁴ Aas, Øystein (red.), Vistad, Odd Inge, Dervo, Børre, Eide, Nina E., Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne, Andersen, Oddgeir, Svarstad, Hanne, Skår, Margrete og Nellesmann, Christian (2003): *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. NINA Fagrapport 72, Trondheim.

⁶⁵ Benonissen, R. (2005) *Reiselivsmessig bruk av verneområder i Troms*. Troms Reiseliv AS, desember 2005. Versjon 22.12.05. Tilgjengelig på internett: <http://www.visittroms.no/images/stories/Downloads/bruk-av-verneomrader.pdf>

Produktomfanget er svært lite, og det finnes ingen helhetlig politikk på produktutvikling og tilrettelegging. Informasjon er ikke anerkjent som forutsetning for produktutvikling innen visse produkt- og markedssegmenter. Det siste punktet anser Benonissen som en av de største begrensingene for å utvikle produkter med god kvalitet. utfordringene er mange, og det argumenteres for at reiselivsnæringen og det offentlige markedsføringsapparat må samarbeide tett om dette for å oppnå bedre resultat.

Halti Nasjonalparksenter er tilknyttet Reisa Nasjonalpark og ligger i Storslett i Nordreisa. Nasjonalparksenteret fungerer som informasjonssenter for Reisa nasjonalpark og generell turistinformasjon. Senteret ligger sentralt plassert ved E6.

3. METODISKE BETRAKTNINGER

To complement procedures for visitor regulation, management can seek to modify recreation behaviour by persuasion and the provision of information through interpretative services.

- Pigram and Jenkins (2006)

3.1 Valg av forskningsmetode

Metoden bestemmes av målet med oppgaven og hvilket spørsmål man vil besvare. Det er en rekke hjelpemidler man kan bruke, de deles gjerne inn i to hovedgrupper; kvantitative og kvalitative metoder. Creswell⁶⁶ sier man kan skille de to metodene ut fra spørsmålets natur. Hvis man skal finne svar på hvordan og hva, bør man benytte kvalitative metoder. Skal man derimot se på hvorfor, og sammenligne mellom grupper, bør man bruke kvantitative metoder. Kvalitativ metode vil også forsøke å fremheve personens subjektive virkelighet: *"Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet."*⁶⁷ McCall og Simmons⁶⁸ påpeker at begrepet kvalitativ metode er et samlenavn for flere ulike teknikker: *"Kvalitativ metode kan sees som et samlenavn for tilnæringer som i større eller mindre grad kombinerer de fem følgende teknikkene: direkte observasjon, direkte deltaking, informant- og respondentintervju og dokumentanalyse."* I denne oppgaven brukes teknikken informant- og respondentintervju for å belyse problemstillingen.

3.2 Det kvalitative forskningsintervju

Det er ikke noen enhetlig, akseptert måte å gjennomføre kvalitativ forskning på⁶⁹. Snape og Spencer⁶⁹ hevder at hvordan det gjennomføres av forskere avhenger av en rekke faktorer: Deres mening om sammenhenger i den sosiale verden, og hva vi kan vite om dem (ontologi), kunnskapens natur og hvordan kunnskap kan oppnås (epistemologi), meningen og målene med forskningen, karakteristikken av deltakerne i undersøkelsen, undersøkelsens publikum, undersøkelsens grunnleggere og forskerens egen posisjon og miljø.

⁶⁶ Creswell, J.W. (1998) *Qualitative inquiry and research design, Choosing Among Five Traditions*. Sage Publications, Inc.

⁶⁷ Dalen, M. (2004) *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

⁶⁸ McCall, G. and Simmons, J.L. (1969) *Issues in Participant Observation*, Addison-Wesley: Reading, Massachusetts. I: Holme, I.M og Solvang, B.K (1991) *Metodevalg og metodebruk*. 2. utg. Tano.

⁶⁹ Snape, D. and Spencer, L. (2003) *The Foundations of Qualitative Research*. I: Richie, J. and Lewis, J. *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications: London

I en definisjon av kvalitativ forskning nevner Denzin og Lincoln⁷⁰ at denne metoden lokaliserer observatøren i verden, og gjør verden synlig gjennom feltnotater, intervju, samtaler, fotografi, opptak og memoarer, og dermed at forskeren studerer ting og søker forståelse ut fra hvilken mening og verdi folk tillegger dem. Også Holme og Solvang⁷¹ understreker at kvalitativ metode kjennetegnes ved nærhet til forskningsobjektet, de skriver at hele prinsippet for kunnskapsutvikling i denne metoden ligger i denne nærheten. Dette subjekt/subjekt-forholdet innebærer et forsøk på overskridelse av jeg/det-forholdet som preger naturvitenskapen. I dette ligger erkjennelsen av at det er forhold ved virkeligheten samfunnsforskeren ikke er i stand til å forstå uten selv å sette seg inn i undersøkelsesens egen situasjon. Hermeneutikken kommer her inn som en viktig premissleverandør og inspirasjonskilde for samfunnsvitenskapen. Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det umiddelbart innlysende⁷². Det legges vekt på at det ikke finnes noen egentlig sannhet, men at fenomener kan leses på flere måter. Også i hermeneutikken foreskrives ingen bestemt forskningspraksis som gir retningslinjer for fortolkninger slik empiribaserte tilnærminger gjør. Thagaard⁷² skriver at tolkning av intervjuetekster kan ses på som en dialog mellom forsker og tekst, hvor forskeren fokuserer på den mening teksten formidler. Fra et samfunnsvitenskapelig ståsted kan et hermeneutisk perspektiv benyttes ved å lese ”kultur” som tekst, selv om utgangspunktet for hermeneutikken var fortolkninger av tekst.

3.2.1 Intervjuguiden og prøveintervju

Intervjuene skal danne utgangspunkt for å undersøke i hvilken grad sentrale myndigheters ønsker om hensynsfull ferdsel tas videre med ned til de som i sin virksomhet tar folk med ut i naturen. Jeg legger opp til individuelle, semistrukturerte intervjuer.

Intervjuguiden ble laget med utgangspunkt i strukturen beskrevet av Johannesen m. fl⁷³. Her deler de inn det kvalitative intervju i fire deler;

- ✓ Innledning, her presenterer forskeren seg selv og prosjektet, samt gir informasjon til informant om konsekvenser, anonymitet og retten til å avbryte.

⁷⁰ Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (2000) *Handbook of Qualitative Research*, 2nd edition, Sage: Thousand Oaks, CA.

⁷¹ Holme, I.M og Solvang, B.K (1991) *Metodevalg og metodebruk*. 2. utg. Tano

⁷² Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbok-forlaget: Bergen

⁷³ Johannesen, A., Tufte P.A. og Kristoffersen, L. (2002) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstract forlag: Oslo.

- ✓ Faktaspørsmål. Enkle spørsmål for å danne seg et bilde av informanten, og samtidig bygge et tillitsforhold og relasjon til informanten.
- ✓ Kompliserte og sensitive spørsmål, dette forutsetter at man har oppnådd en god relasjon til informanten. Men man må fortsatt vise varsomhet med slike spørsmål. Unngå å ta dem helt til slutt, men avslutt heller med et følelsesmessig nøytralt spørsmål som roer en eventuell anspent stemning.
- ✓ Avslutning. Intervjuet bør rundes av på en ryddig måte. Informanten bør også få komme med innspill som han ikke har fått fram i løpet av intervjuet.

3.2.1.1 Hvordan stille spørsmål?

Det er viktig at informantene fortalte sin egen historie, samtidig som man spurte mange av de samme spørsmålene. Som svar på spørsmål om hvordan man forholder seg til etikk og normer er det uunngåelig at informanten gjerne vil gi et godt inntrykk/"svare riktig". Resultatet i intervjuguiden ble at informanten ble utfordret på å fortelle sin egen historie; om sine egne opplevelser og erfaringer ute med turister. Utfordringen for meg ble da å ta tak i de rette momentene ved historien, be informanten utdype de delene av fortellingen som var interessante for undersøkelsen. Gjennom å oppmuntre til refleksjon og detaljerte og nyanserte svar kunne jeg til en viss grad sikre relevant informasjon. (Se vedlegg I)

I andre intervjurunde (se avsnittet Forskningsintervjuene og vedlegg II) ble intervjuguiden forandret med bakgrunn i det jeg allerede visste fra de tidligere intervjuene. Jeg hadde da møtt informantene en gang tidligere, de kjente til prosjektet og hadde siden sist bearbeidet (bevisst eller ubevisst) den samtalen vi hadde ved forrige møte. Utgangspunktet var et helt annet, og jeg hadde lite grunn til å tro at de som informanter ville gi meg som forsker de svarene de trodde jeg forventet, eller "riktige svar". På grunn av denne nærheten som kvalitativ forskning forutsetter, vil forskningssituasjonen lett bli influert av ens framferd.

3.2.1.2 Etske betraktninger

I enkelte kvalitative undersøkelser oppnår forskeren en nær kontakt med informanten, dette gir etiske utfordringer som krever respekt for grenser fra forskerens side. Kvale⁷⁴ fremhever

⁷⁴ Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

tre sentrale etiske forskningsprinsipper for kvalitativ forskning; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av forskningen.

I denne undersøkelsen besto kontakten av kun en kort telefonsamtale i forkant, der sted og tidspunkt ble avtalt, samt en kort informasjon om hva studien omhandlet. *Informert samtykke* ble innhentet gjennom grundigere informasjon om undersøkelsen under møtet med informantene der intervjuet ble gjennomført. På tross av kort tid, under en times varighet på møtet, er det et etisk dilemma knyttet til forskerens tilsynelatende vennskapelige og fortrolige tilnærming⁷⁵. Denne kontakten bør avbrytes når forskeren trekker seg ut av prosjektet. Når kontakten mellom forsker og informant er brutt har ikke informantene kontroll over resultatene som han eller hun hadde i innsamlingsfasen. Først når resultatene foreligger bør informantene få anledning til å vurdere produktet. Når resultatdelen var ferdig sendte jeg den per e-post til informantene, og ba om tilbakemelding innen en uke, 10. mai 2007. Dette for å sikre at de uttalelsene jeg hadde sitert i min oppgave sto i forhold til det informantene mente og ønsket å kommunisere. En av informantene ga tilbakemelding, og syntes det så bra ut. Resten av informantene lot ikke høre fra seg, jeg tolker det som et uttrykk for at de ikke hadde noen reaksjoner på fremstillingen.

Informantenes *konfidensialitet* ble ivaretatt gjennom anonymisering av informantene. Denne anonymiseringen innebar kun forandring på foretakets navn, og unnlattelse av å nevne informantenes navn i oppgaven. Det vil på tross av dette grepet være relativt enkelt å identifisere informantene for en som kjenner til stedet. En vurdering av *konsekvenser av forskningen* er dermed nødvendig - vil studien påføre informantene skade? Oppgaven fokuserer på interpretativ guiding som strategi for miljøforvaltningen. Temaet er lite kontroversielt, men tar for seg enkelte etiske problemstillinger i generelle vendinger og uttalelser blir satt opp mot hverandre i sammenhenger der det gjøres en vurdering av rett og galt. Jeg som forsker oppfatter informantene som individer med tydelige personlige standpunkt som uttales i møte med det samfunnet de er en del av. Derfor antas de ikke å ha betenkeligheter med at andre får (på tross av anonymisering) kjennskap til deres synspunkter vedrørende disse temaene.

⁷⁵ Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbok-forlaget: Bergen.

Denne graden av styring fra forskeren og liten kontroll for informanten gir flere etiske dilemmaer, og Thagaard⁷⁶ påpeker at forskeren må ta stilling til de etiske dilemma som oppstår, og velge ”den minst dårlige løsningen” på egen hånd. Dette fordi formelle retningslinjer ikke kan brukes som substitutt for etiske avveininger⁷⁶. Alt i alt må forskningen bygge på respekten for den enkeltes menneskeverd.

3.3 Utvalget

3.3.1 Kriterier for utvalg

Per mars 2007 er det 7 bedrifter som tilbyr turistaktiviteter i og rundt Storslett, kommunesenteret i Nordreisa kommune og tettstedet som ligger nærmest Reisa Nasjonalpark. Av disse har de fem førstnevnte virksomhetene egne turguider. I tillegg er det bedrifter i nærliggende områder som Skjervøy, Kåfjord, Burfjord, Langfjorden, Spildra og Skibotn som også har turoperatørvirksomhet. Det tilbys en rekke aktiviteter av alle disse aktørene, med en ting til felles: Naturen er i fokus. De personene som jobber med turledelse i bedriftene i og rundt Storslett er mitt utvalg. Antallet tilsier at det ikke er behov for å begrense utvalget på noen måte. Johannsen m.fl.⁷⁷ karakteriserer dette som en strategisk utvelging, det vil si at forskeren har bestemt seg for hvilken målgruppe forskningen skal rette seg mot for å samle inn nødvendig data. Det neste steget i denne utvelgelsen er å velge ut personer fra målgruppen som skal delta i undersøkelsen. I denne undersøkelsen gjøres det ved at de fem bedriftene med turledere ble kontaktet og den personen jeg kom i kontakt med ble spurt om å delta som informant i undersøkelsen. Tilsynelatende er dette full dekning av turoperatører med virksomhet i og rundt Reisa nasjonalpark, men virkeligheten er nok mer komplisert. 3 av de fem bedriftene jeg undersøker har flere enn en turguide og i tillegg drives det aktivitet fra Kåfjord, samt at aktører fra andre steder kommer inn i nasjonalparken for enkeltturer.

Grunnlaget for utvalget gir ikke rom for å ta hensyn til aspekter som variasjonsbredde blant informantene, informantens informasjonsnivå og informantens vilje til å delta i utvalget, men formen for utvelgelse har få realistiske alternativer.

⁷⁶ Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbok-forlaget: Bergen.

⁷⁷ Johannessen, A., Tufte P.A. og Kristoffersen, L. (2002) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstract forlag: Oslo.

3.3.2 Kontaktetablering

Etableringen av kontakter ble gjort ved at Rune Benonissen, som representerer Troms Reiseliv, orienterte meg om hvilke bedrifter som fantes og hvilken aktivitet de ulike bedriftene hadde. Deretter ble informantene i første omgang kontaktet via telefon med spørsmål om deltakelse som informant i undersøkelsen. De ble orientert om undersøkelsens innhold og omfang, og at det var snakk om en mastergradsoppgave i Nordlig Vilt- og Naturressursforvaltning skrevet ved Universitetet i Tromsø.

3.4 Forskningsintervjuene

Informantene ble i første omgang kontaktet i juni 2006 med spørsmål om deltakelse. I første intervjurunde, som ble gjennomført 11. september 2006, ble 5 informanter intervjuet. I tillegg ble det gjort et prøveintervju av en ansatt ved Halti Nasjonalparksenter. Intervjuene varte i 20 til 30 minutter. Som nevnt tidligere ble det vektlagt at informantene skulle fortelle sin egen historie, uten at det skulle signaliseres at noe ble oppfattet som ”riktige” svar i denne forskningskonteksten. Det ble brukt digitalt opptaksutstyr av typen Edirol R1 24bit digital Wave/MP3 Recorder. Etter at intervjuene var gjennomført, viste det seg at den digitale filen av både prøveintervjuet og et av informantintervjuene manglet fra opptakeren. Etter bearbeidelse av de resterende intervjuene, 4 stykker, bestemte jeg i samråd med veileder at vi skulle gjennomføre en intervjurunde til med de samme informantene, samt at vi tok med den personen som var med på prøveintervju i første runde, denne gangen som informant. Den andre runden ble gjennomført i tidsrommet 26. februar til 9. mars 2007. Jeg valgte å ikke ta med informanten der intervjuet manglet etter første intervjurunde, dette på grunn av at informanten i praksis ikke jobbet som turguide i sin bedrift. De 5 intervjuene varte i 15 til 30 minutter.

3.5 Databearbeidelsen

Data i undersøkelsen er 9 forskningsintervju med en samlet lengde på omtrent 3 timer. I transkriberingen ble dataprogrammet Express Scribe⁷⁸ brukt, opptageren var digital, og ved å laste informasjonen inn på datamaskinen kunne man bruke hurtigtaster på tastaturet ved transkriberingen. Dette gjorde prosessen lettere. Transkriberingsarbeidet bør så langt det lar seg gjøre utføres av forskeren selv⁷⁹. Denne prosessen ga meg god kjennskap til

⁷⁸ NCH Swift Sound, nedlastningsside for Express Scribe: <http://www.nch.com.au/scribe/>

⁷⁹ Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

intervjumaterialet, og muligheten til underveis å identifisere mulige fremtredende sammenhenger i datamaterialet. Transkriberingen resulterte i 42 sider transkribert intervjumateriale. Talen ble gjengitt ordrett, også når den var usammenhengende og gjentakende. Informantenes dialekter ble oversatt til bokmål for å gjøre materialet lettere forståelig. I presentasjonen av materialet har jeg fortettet noen av uttalelsene for å gjøre det mer forståelig, dette ble gjort kun på sitat gjengitt i oppgaven.

3.5.1 Dannelse av kategorier

Postholms⁸⁰ beskrivelse av deskriptive analyser er utgangspunkt for bearbeidelsen av datamaterialet i denne studien. I deskriptive analyser samles datamaterialet i kategorier og blir på denne måten redusert og gjort mer forståelig og oversiktelig. De transkriberte intervjuene ble først lest flere ganger for å bli godt kjent med datamaterialet. På bakgrunn av denne gjennomlesningen og av refleksjoner under transkripsjonsarbeidet ble fremtredende tema notert ned. Dette kan knyttes til det Dalen⁸¹ kaller ”råkoding”. Det ble brukt tusjer i ulike farger for å markere de ulike kategoriene i transkripsjonene (vedlegg III). Til slutt ble de ulike temaene redusert til 3 ulike kategorier; *personlig kontekst*, *samfunnskontekst* og *formidling*.

3.6 Fremstillingsform

Hver kategori fremstilles med eksemplifiserende utsagn fra datamaterialet foran en drøfting av materialet. Leseren kan dermed sette seg inn i det viktigste materialet før det drøftes. Denne måten å presentere resultatene på gir mye tekst som for en leser kan virke trøttende å komme gjennom. Men samtidig gir det leseren forståelse for materialet og en mulighet til i større grad å vurdere hva jeg som forsker har gjort i analyseprosessen.

En viktig anførsel må gjøres:

Fremstillingsformen er ny, så her er en liten bruksanvisning. Man kan enten lese hele resultatet slik det nå står, da er det som nevnt mye tekst. Alternativt kan man hoppe over de delene som kalles datamaterialet, og bare lese drøftingen, og eventuelt gå tilbake og lese de utsagnene man har spørsmål til, eller finner spesielt interessante.

⁸⁰Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

⁸¹Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

I gjengivelsen av uttalelser brukes klammetegn [] for å tydeliggjøre meningsinnholdet eller for å beskrive hvilket spørsmål informantene svarte på. I tillegg opplyses det i parentes hvilken informant som kom med utsagnet. Utsagnene er nummerert, disse numrene henvises det til i drøftingen. Det opplyses ikke om dato for utsagnet selv om fire av informantene ble intervjuet to ganger. Grunnen er at informantene ble stilt ulike spørsmål ved de to anledningene, og i svarene de ga har tidspunkt lite betydning. I diskusjonsdelen vil det gis en sammenfattende drøfting der studiens sentrale funn presenteres og avsluttende kommentarer gis.

3.7 Forforståelse

All kunnskap og forståelsesutvikling skjer med grunnlag i visse sett av verdier. Ut fra dette er det viktig at en i sitt arbeid med samfunnsvitenskapelige problemer utvetydig gjør rede for det verdsett en har som utgangspunkt. Thaagard⁸² skriver at forskeren utvikler en forståelse som er basert på interaksjonen mellom tendenser i dataene og forskerens forforståelse og faglig forankring. Denne fortolkende rollen gjør forskeren til et av de viktigste forskningsinstrumentene i kvalitativ forskning⁸³. Selv om målet er å finne informantens perspektiv, påvirker forskeren gjennomføring av studien og tolkning av datamateriale i form av erfaringer, interesser og teoretisk forankring. En rekke tilnærminger innen kvalitativ metode fokuserer på nettopp dette; menneskers opplevelser av et fenomen, samt forskerens innsikt i og tydelige kontrollering av de føringer som forforståelsen kan gi.

Utdanningen Arktisk naturbruk og landbruk skiller seg fra vanlige biologistudier ved å fokusere på nærings- og forvaltningsrelevans. I motsetning til rene, disiplinære studier – hvor problemstillinger utredes fra fagfeltets teoretiske rammeverk – er kunnskapen i større grad produsert i relasjon til ”context of application”, det vil si i hvor stor grad kunnskapen er anvendbar eller relevant for samfunnet⁸⁴. I kursplanene er det tematiske forvaltningskurs som integrerer ulike fagfelt som økologi og samfunnsfag, og i masteroppgaven kan en velge å fokusere på forvaltningsproblemstillinger som krever tverrfaglige tilnæringsmåter. Min forforståelse innen tverrfaglige forvaltningsfag har nok gitt inspirasjon til å velge problemstilling, samt at kunnskaper både fra økologien og samfunnsfag dras inn i analysene. Det er i liten grad utviklet faglig terminologi i dette tverrfaglige forvaltningsfeltet, noe som gjør integrering av ulike fagfelt utfordrende. Selv om jeg ikke har like god anledning til å

⁸² Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbok-forlaget: Bergen.

⁸³ Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

⁸⁴ Gibbons *et al.* (1994) *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*. Sage publications, London

fordype meg i det teoretiske rammeverket innen en disiplin, mener jeg at min forforståelse gir rom for å fokusere mer på problemstillinger og analyser som kan komme til nytte i forvaltningen. Jeg har også gjennom utarbeidelse av intervjueskjema hatt en dialog med Troms reiseliv og Haldi nasjonalparksenter for å finne en problemstilling som er undersøkbar, samtidig som den er relevant for forvaltning av nasjonalparker i Nord-Norge. I tillegg har jeg et halvt års opphold ved University of Alaska, Fairbanks, som utvekslingsstudent der jeg tok kurs innen wilderness/wildlife management. Der fikk jeg god kjennskap til det amerikanske nasjonalparkssystemet. Dette bidrar også med en viktig kompetanse for å studere forvaltning av nasjonalparker.

Et relevant aspekt ved min bakgrunn er at jeg selv har jobbet som turguide i reiselivsnæringen på Svalbard. Der er bevisstheten omkring hensyn til natur og kultur generelt stor⁸⁵. Viken skriver at Svalbard (underforstått: som destinasjon) utgjør en kontekst som aktualiserer miljøtenkning, og i særlig grad naturvernholdninger. Erfaringene fra friluftsliv på Svalbard og Nord-Norge har utviklet et forhold til naturen og en holdning som tilsier at dette må vernes om. Samtidig er jeg pragmatisk i forhold til utvikling og tilrettelegging som kan gi flere mulighet til opplevelser i og kontakt med verdifulle steder. Natursynet kan karakteriseres som antroposentrisk i den forstand at jeg mener mennesket har en særegen forutsetning for å forvalte planeten, bare vi gjør det riktig. Min interesse har dannet grunnlaget for nettopp denne undersøkelsen.

Bakgrunnen påvirker synet på hva som oppfattes som viktig og riktig, og dermed vil fokus på oppgaven delvis styres deretter. Dette er ikke til å unngå, interessen for et fagfelt og en problemstilling er nødvendig for å gjøre jobben tilfredsstillende. Men en interesse gir også, som påpekt ovenfor, meninger om rett og galt, godt og dårlig innenfor det samme fagfeltet. Disse meningene og verdiene ble forsøkt holdt utenfor under gjennomføringen av intervjuene og i analysen av materialet. På tross av dette er det mulig at jeg ubevisst har tatt avgjørelser underveis som i stor grad er farget av mitt ønske om retning på oppgaven. Det kan for eksempel være gjennom sympati for en informant og dens meninger, eller at jeg på med bakgrunn i egne meninger farger resultatet ved å fremheve aspekter ved intervjumaterialet i den grad at det ikke står i forhold til det faktiske innholdet. Jeg kan imidlertid ikke se at dette har skjedd i noen grad i studien, men erkjenner samtidig at faren er der.

⁸⁵ Viken, A. (2004) *Turisme, miljø og utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

3.8 Studiens kvalitet

Gyldighet (validitet) og pålitelighet (reliabilitet) må vurderes også i kvalitative undersøkelser, selv om enkelte hevder at begrepene tilhører utelukkende den kvantitative tradisjonen og er tilpasset kvantitative metoder⁸⁶. Men Johannsen m.fl.⁸⁷ skriver at å kritisk drøfte gyldighet og pålitelighet ikke er ensbetydende med å underkaste seg en kvantitativ logikk. Det betyr bare at vi forholder oss kritisk til de data vi har samlet inn. Guba og Lincoln⁸⁸ mener at det i kvalitative undersøkelser må opereres med begrepene pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse som mål på kvalitet. I denne studien ser jeg ingen grunn til å bruke enten eller av de begrepsapparat som er utviklet. Og om generalisering er mulig ut fra denne ene studien er avhengig av hvordan meningen knyttet til undersøkelsen er oppstått, og om det vurderes å ha noe realitet ut over den konteksten den er hentet fra. Dette vil jeg se nærmere på i det følgende.

Gyldigheten av studien deles gjerne inn i intern og ekstern gyldighet; der intern gyldighet ser på om du ”undersøker det du hevder å undersøke”⁸⁹, og ekstern gyldighet vurderer om påstandene, begrepene og konklusjonen oppnådd gjennom undersøkelsen kan brukes om grupper i andre kontekster eller situasjoner. Her er det en overlapp mellom begrepene ekstern gyldighet og generalisering, dette kan fort føre til misforståelser i diskusjonen omkring generalisering. Det er slik at det er en sterk binding mellom gyldigheten til kvalitativ data og i hvilken grad generalisering kan forekomme.

Det er to tiltak man kan gjøre for å teste intern gyldighet i en undersøkelse; det ene er å kontrollere undersøkelse og konklusjoner mot andre, det andre er å foreta en kritisk gjennomgang av resultatene selv⁹⁰. Kontroll av konklusjoner og undersøkelse gjennom egne respondenter er en test som beskrives av flere metodeforfattere, og det er usikkerhet knyttet til om dette er en sjekk på ekstern eller intern gyldighet. Jacobsen⁹⁰ beskriver

⁸⁶ Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbok-forlaget: Bergen

⁸⁷ Johannessen, A., Tufte P.A. og Kristoffersen, L. (2002): Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Abstract forlag: Oslo.

⁸⁸ Guba, E.G. and Lincoln, S.Y. (1989) *Fourth generation evaluation*. Sage Publications: Newbury Park.

⁸⁹ Richie, J. and Lewis, J. (2003) *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications: London.

Johannessen, A., Tufte P.A. og Kristoffersen, L. (2002): Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Abstract forlag: Oslo.

⁹⁰ Jacobsen, D.I. (2000) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget: Kristiansand S.

respondentvalidering som en intern gyldighet, mens Ritchie og Lewis⁹¹ er tydelige på at dette er en ekstern gyldighet.

I denne oppgaven vurderes ekstern gyldighet ut fra i hvor stor grad undersøkelsen har gyldighet utenfor undersøkelsens geografiske område. Den har gyldighet ved at den sier noe om den rollen turguiden kan spille ved økt trafikk inn i et naturområde. Eksempelvis kan det gjelde nordnorske nasjonalparker. De har det til felles at de er lite tilgjengelige og har få antall besøkende. Til sammenligning har de fleste nasjonalparker i Sør-Norge høyere besøkstall og bedre tilgjengelighet, undersøkelsen antas derfor å ha mindre gyldighet for slike nasjonalparker.

Pålitelighet må vurderes på lik linje med gyldighet. Pålitelighet, eller reliabilitet, er i kvalitative studier en beskrivelse av forskningsprosessen. Datainnsamling og analyser må gjennomføres på en kompetent måte. I dette kapitlet (metodiske betraktninger) beskrives det hvordan data er samlet inn og analysert. Det er vanskelig og gi en enkel og oversiktlig beskrivelse av en slik prosess, derfor er kun det som er ansett som mest sentrale aspektene ved forskningsprosessen inkludert. Denne beskrivelsen gjør at andre ”kan ta på seg de samme forskerbrillene” og vurdere studien ut fra dette⁹².

I tillegg er det viktig å stille spørsmål om hvordan informasjonen er kommet fram. I denne undersøkelsen er informasjonen kommet på to ulike måter: Noe kom som reaksjon på spørsmål fra forskeren, mens noe kom spontant fra informantene. Informasjon som kommer spontant kan man anta ligger nærmest informantens egentlige oppfatning av et fenomen. Ifølge Jacobsen⁹³ skal man vanligvis legge mest vekt på data fra kilder med god kunnskap om emnet, fra førstehånds kilder, fra kilder uten klare motiver for å lyve, fra flere uavhengige kilder, og informasjon som kommer uoppfordret fra en respondent. Når vi skal konkludere må vi se på hvilke data det er som danner grunnlaget for konklusjonen, og stille spørsmålet om noen data er mer tvilsomme enn andre.

⁹¹ Ritchie, J. and Lewis, J. (2003) *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications: London.

⁹² Dalen, M. (2004) *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget

⁹³ Jacobsen, D.I. (2000) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget: Kristiansand S.

Kategoriseringen utgjør grunnlaget for de analysene som konklusjonen bygger på, det er derfor viktig å kritisk drøfte kategoriseringen. Helt sikre på at kategoriene er riktige kan vi aldri bli, men det finnes ifølge Jacobsen⁹⁴ en del kontroller man kan gjennomføre. For det første kan man endre på kategorier for å se om dette endrer resultatet og konklusjonen i vesentlig grad. Dette er tidkrevende, og man gjennomfører i praksis en fullstendig re-analysering av datamaterialet. Kategoriene skal ikke være for tilfeldige, da vil de ikke gjenspeile virkeligheten, og man skal ved en re-analyse av datamaterialet ikke få en endring i resultatene. Den andre kontrollen Jacobsen⁹⁴ nevner er å la en annen forsker foreta en uavhengig kategorisering av data og se på samsvaret mellom kategoriseringene. Logikken er enkel, skriver Jacobsen; ”vi stoler mer på det to har kommet fram til, enn det en har kommet fram til.”

I kategoriseringsprosessen ble datamaterialet i praksis re-analysert to ganger. Målet ved re-analysering var begge gangene å se materialet i et annet perspektiv enn tidligere, og dermed forandre kategoriene. I det kategoriene fikk den formen de har her, er det i etterkant ikke gjennomført en re-analysering. Men to veiledere har sett på materialet og vurdert gehalten opp mot eksisterende intervjumateriale og teori, samt at samtaler med veiledere og studievenner har utfordret og bekreftet tenkemåter og tolkninger.

3.9 Svakheter ved studien

Deler av undersøkelsen har svakheter og mangler. Først og fremst vil jeg nevne min manglende erfaring med både intervjusituasjonen og analysen av det kvalitative datamaterialet. Manglende erfaring i en intervjusituasjon medfører blant annet rent praktiske problemer med opptaksutstyr. I dette tilfellet ga dette mangelfulle data som videre førte til en andre intervjurunde (ikke så galt at det ikke er godt for noe). Intervju med tanke på å belyse en problemstilling krever at man hele tiden har det klart for seg hva målet med intervjuet er. I disse intervjuene ble tidvis temaet springene og uklart i forhold de spørsmål som egentlig skulle besvares. Analyseprosessen var tidkrevende og vanskelig. Dette vil nok være slik også med mer erfaring innen kvalitativ metode. Men vissheten om hva et datamaterialet kan brukes til er vanskelig å ha når det i praksis, for min del, er første gangen denne fremgangsmåten gjennomføres.

⁹⁴ Jacobsen, D.I. (2000) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget: Kristiansand S.

4. RESULTAT

”Tour guides have been described as information givers, sources of knowledge, mentors, surrogate parents, pathfinders, leaders, mediators, culture brokers and entertainers.”

- Reisinger and Steiner (2006)

Gjennom analysen av dataene ble det klart at de ulike mindre kategoriene jeg i utgangspunktet hadde sett for meg under transkribering og gjennomlesning av materialet måtte struktureres i færre, større kategorier som hver for seg omslutter sentrale funn i undersøkelsen. Analyseprosessen begynte i første omgang under transkriberingen av materialet, utsagn og momenter jeg anså som relevante ble notert ned, og senere brukt som utgangspunkt i selve analysearbeidet. Underveis har flere ulike måter å kategorisere materialet blitt prøvd. Første utkast besto av 9 kategorier som hver for seg tok tak i moment ved teksten jeg mente var interessante. Disse var:

1. Indikasjoner på samsvar mellom offentlig forvaltning og turguide,
2. Kommunikasjon av ferdselsnormer,
3. Kulturelle uttrykk i andre land,
4. Mål med turisttur,
5. Natursyn,
6. Sensitivitet overfor miljø,
7. Ulike syn på vern,
8. Utdanning, og
9. Uttalelser om forvaltningsmyndigheter.

Deretter ble disse kategoriene satt i sammenheng med teoridelen og problemstillingen i oppgaven, det resulterte i følgende kategorier:

Kategori I: Natursyn i forhold til nasjonale mål og lokale verdier (med underkategoriene; utdanning/bakgrunn og ulike syn på vern).

Kategori II: Kommunikasjon av normer til ulike grupper besøkende. Kategori III: Relasjon til offentlig myndighet (hvordan anser de sin egen rolle).

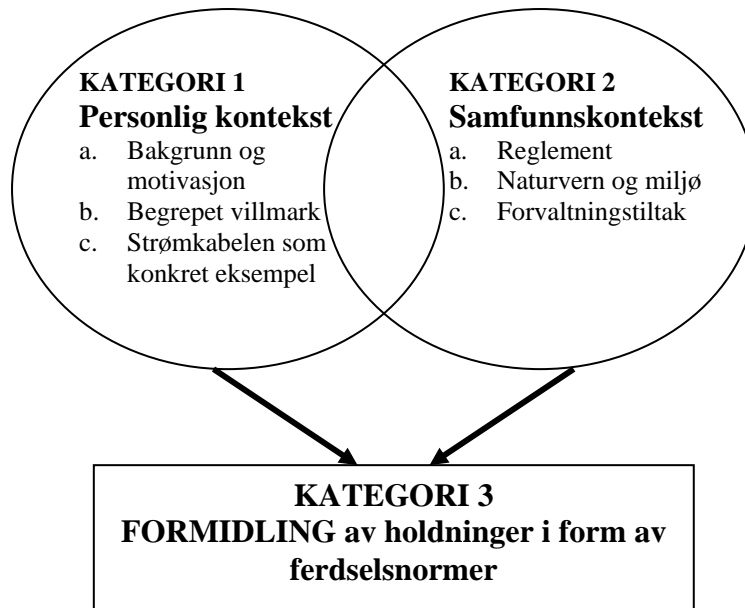
Kategori IV: Fremtiden for turismen og Reisa nasjonalpark.

Kategoriseringen var tidkrevende og det var vanskelig falle til ro med at den optimale presentasjonen av dataene var nådd. Gjennom samtaler med folk som ble presentert for

materialet eller leste intervjuene, ble det etter hvert klart at en ny gjennomgang og analyse av dataene var nødvendig. Det resulterte i materialet som er beskrevet i det følgende.

Det er noen distinkte kjennetegn ved informantenes uttalelser. De uttaler seg som individer, men forholder seg samtidig til det samfunnet de er en del av. De har holdninger og meninger som de som privatpersoner fritt kommuniserer til meg som forsker. Samtidig vet de at når et samfunn skal fungere er holdninger og meninger viktige som et bidrag til de samlede normene og reglene som sammen fungerer som rammeverk. De gir alle uttrykk for at den personlige mening ikke er det samme som den offentlige linjen. I et slikt perspektiv vil det ofte være avvik mellom personlige meninger og de meninger samfunnet uttaler som felles. Dette fordi et samfunn er en sammensmelting av alles personlige meninger. For eksempel kan en person mene at det bør være en skuterløype inn i Reisa nasjonalpark slik at det vil være enklere for alle å nå inn og oppleve de naturverdiene området har å by på. Samtidig kan samme person fullt ut forstå at dette ikke gjøres i praksis fordi andre personers meninger danner grunnlaget for samfunnets regler som sier at det av ulike grunner ikke skal være skuterløype inn i nasjonalparken. Men ønsket om forandring vil like fullt være der.

De to første kategoriene i datamaterialet er dannet ut fra skillet mellom den private mening og den samfunnskonteksten personene er en del av. Det ligger i kategoriernes natur at de vil gå litt over i hverandre. Den siste kategorien er de holdninger turlederne ga uttrykk for, som signaliserer hva de som turledere ville kommunisere til turister.

Figur 1 Illustrasjon over sammenhenger mellom de tre ulike kategoriene. De to første kategoriene i datamaterialet er dannet ut fra skillet mellom den private mening og den samfunnskonteksten personene er en del av. Det ligger i kategoriernes natur at de vil gå litt over i hverandre. Den siste kategorien er de holdninger turlederne ga uttrykk for, som signaliserer hva de som turledere ville kommunisere til turister. Denne formidlingen av holdninger utledes fra kategoriene over.

Figur 1 illustrerer sammenhengen mellom de tre ulike kategoriene. Jeg ble etter å ha jobbet en tid med illustrasjonen klar over at Shucksmith⁹⁵ behandler tematikken i det som kalles Shucksmiths eksterne kontekst. Han sier at analysen som skal avdekke handlingsmuligheter må være tosidig, den må inneholde aktørens logikk, og samtidig ta hensyn til samfunnsmessige helheter. I Shucksmiths eksterne kontekst har en person "dispositions to act", disse disposisjonene påvirkes av kultur, samfunn og normer. Samtidig er materielle ressurser viktige for handlingsmulighetene, og disse ressursene styres av marked, politikk og økonomi. I dette perspektivet er handlingen utledet både av materielle ressurser og de kulturelle forutsetninger en person bærer med seg. På lignende vis kan vi se kategoriene i denne undersøkelsen; personlig og samfunnskontekst danner her utgangspunkt for handling i form av kommunikasjon til sine gjester. Handlingsdisposisjon og samfunnskontekst står i relasjon til hverandre, men jeg strukturer likevel her resultatene i to kategorier for å gi oversikt over funnene. Gjennom å avdekke logikken til aktørene i denne sammenhengen avdekkes også delvis deres handlingsmuligheter. Turlederes handlingsmuligheter sier igjen

⁹⁵ Shucksmith, M. (1999) *Structural changes in British agriculture beyond 2000*. RICS Research Conference ROOTS'99.

noe om hvordan de vil bidra til en formidling av utdannende forvaltningsstrategier, der noen er uttalt i kategori 3.

4.1 Kategori 1: Personlig kontekst

”(..) jeg må ærlig talt si at den irriterer meg littegrann sånn, spesielt når jeg kjører inn med turister der, (..) så har vi den forbaskede strømkabelen.” (Turoperatør B)

Intervjuene handlet i stor grad om informantenes personlig synspunkt på ulike tema. I denne kategorien presenteres informantenes bakgrunn og motivasjon for arbeid i turistnæringen. I tillegg sier informantenes syn på begrepet villmark noe om hvordan de oppfatter naturen de bruker. Til slutt blir informantenes syn på kraftlinjen i nasjonalparken presentert; strømkabelen som går gjennom nasjonalparken og informantenes tanker om denne.

Formålet med kategorien er å danne seg et bilde av informantenes personlige meninger, og hvordan dette (sammen med samfunnskonteksten) vil bidra til turlederens viktige rolle innen utdannende forvaltningsstrategier.

4.1.1 Underkategori a) Bakgrunn og motivasjon

4.1.1.1 Datamateriale

1. [På spørsmål om utdanning] ”Nei i utgangspunktet har jeg utdanning som vernepleier, så har jeg gått ett år på høgfjellskolen i Hemsedal, veiledning friluftsliv” (Turoperatør A)
2. [På spørsmål om jobb] ”Jeg jobber med psykiatri og barnevern” (Turoperatør A)
3. [Om motivasjon] ”Det er litt det med interessen for det, og dette med samspillet mellom hunder og natur og kultur og folk og så det er det som er hoveddrivkraften, så dette med å kunne få til noe med hundene, litt sånn alibi i forhold til å kunne få litt inntekter og få dekket utgifter og på sikt kanskje få til noe, kanskje en halv stilling til sammen på dette kunne være realistisk.” (Turoperatør A)
4. [På spørsmål om annen jobb enn turismen] ”Jeg jobber nede på flyplassen, i tårnet” (Turoperatør B)
5. [På spørsmål om hvor lenge han har holdt på] ”Ja altså, det her er jo noe som vi har fått inn med morsmelka, altså vår far, han NN, han startet i 1946 med transport på elva med turister” (Turoperatør B)
6. [På spørsmål om utdanning] ”(..) er jeg utdannet maskin ingeniør og har jobbet i statens vegvesen, biltilsynet som avdelingsingeniør i 10, vel ti år, før jeg i 98 sluttet der og begynte her i tårnet, i dag er jeg operativ leder for lufthavna.” (Turoperatør B)
7. [På spørsmål om kurs innen turismen] ”Nei, ikke annet enn at vi har samarbeid med halti nasjonalparksenter, har vi gått igjennom litt sånn der med, med den der produkt 2004 som statskog egentlig eide, det der prosjektet, og der var det jo med tanke på at vi skal utdanne guider” (Turoperatør B)

8. [Om motivasjon] ”Jeg har jobbet med dette her, du vet at det er noe som far vår startet i seks og førti, 1946, så jeg har jo vært med fra barnsben av, så jeg holdt på å si; fått det inn med morsmelken.” (Turoperatør B)
9. [På spørsmål om utdanning og bakgrunn] ”Og eg og, e født i Hardanger, er veterinærutdanna og har og har vært veterinær i Nord Troms i området her siden i 1969.” (Turoperatør C)
10. [På spørsmål om utdanning] ” Og nå så går jeg på sånn årsstudium i turisme som Høyskolen i Finnmark har det faglige ansvaret for og som og som Nord Troms studiesenter har liksom det tekniske arrangeringa av da. Altså et årsstudium over to år, modulbasert, ja eller snart ferdig med første modul.” (Turoperatør C)
11. [Om motivasjon] ”For å vise fram, for å bruke lyngshest, og for å bruke den naturen som hesten passer godt i..” (Turoperatør C)
12. [Om motivasjon] ”Altså, det er en av måtene å kunne drive med, få dette hesteholdet til å gå i pluss, altså vi driver oppdrett og vi bruker hestene i turistnæring.” (Turoperatør C)
13. [På spørsmål om utdanning] ”Jeg er utdannet innenfor natur, miljøvern og friluftsliv i bø i telemark, eller på høgskolen i telemark da, og så har jeg litt videreutdanning innenfor pedagogikk og sosiologi fra høgskolen i Sogn og Fjordane, så har jeg da videre påbygning i friluftsliv fra Norges Høgfjellskole i Hemsedal, forutstudiet heter det, veilederstudiet, og så har jeg tatt en sånn grad innefor fjellføring da, igjennom norske tindeveiledere som er den norske delen av det internasjonale forbundet, som kalles fro IVBV” (Turoperatør D)
14. [På spørsmål om jobb] ”Akkurat nå jobber jeg 100 prosent i halti nasjonalparksenter, men normalt er det 70 %, og resten av jobben jobber jeg i Turoperatør D, så det kan jo variere litt, normalt så blir det da 30 prosent, men det har kan flekse litt” (Turoperatør D)
15. [På spørsmål om oppvekststed] ” Jeg er ifra Storslett” (Turoperatør D)
16. [På spørsmål om utdanning] ”Jeg er sivilmarkedsfører fra Norges markedshøyskole, BI-systemet, master i markedsføring” (Turoperatør E)
17. [På spørsmål om andre jobber enn turismen] ”Det er bare dette, eller bare, det er ikke bare bare det” (Turoperatør E)
18. [På spørsmål om kurs innen reiseliv] ”Nei, altså du kan si at den utdannelsen jeg har er en form for generisk utdannelse som er spesialisert innenfor, det er en lederutdanning, som tar, altså en form for potetutdannelse, akkurat som du er siviløkonom, altså jeg har ikke finans og spesialisering innenfor de bitene, men jeg har ikke, sånn, hvordan fungerer en bedrift og så har jeg spesialisering innenfor ja markedsverktøyene altså uansett hvilken bedrift du har, for så si det sånn, bonde eller driver kafé eller, finans” (Turoperatør E)
19. [Om motivasjon] ”For det første er jeg veldig glad i naturen, for det andre er jeg vokst opp med å være i naturen, og så er jeg vokst opp i en familie som har drevet forretningsdrift og drevet næring på forskjellige måter, det har vært veldig vanlig liksom, jeg har fått det inn med morsmelka.” (Turoperatør E)

4.1.1.2 Drøfting

Informantene er alle voksne personer med høyere utdanning (1,6,9,13,16), og annen erfaring fra arbeidsliv (2,4,9,14). Arbeidserfaringen er veldig forskjellig, det er markedsføring, administrasjon, veterinær, arbeid i tårn på flyplass og psykiatri. Alle har bodd på Storslett de siste 15 årene, og 3 av de 5 informantene er opprinnelig fra Nordreisa. De kan med andre ord

betegnes som lokalkjente. Dette er ifølge Mason⁹⁶ et viktig kriterium for at en turguide skal evne å formidle verdier og holdninger som den besøkende adopterer.

Av informantene er det bare en bedrift som verken har kurs innen friluftsliv eller veiledning/reiseliv, og heller ikke har annen jobb enn bedriften innen turisme (17). Informanten mener likevel at utdanningen er relevant inn mot reiselivsarbeid (18). De andre informantene har formell kompetanse eller er i ferd med å få det (1,7,10,13), de har også andre jobber enn innenfor reiselivet (2,4,8,11). En informant, Turoperatør D, skiller seg ut ved å ha Norges høyest tilgjengelige utdanning innenfor veiledning i fjellet (14), informanten er medlem av Norske tindevegledere (NORTIND), som representerer det internasjonale fjellførerforbundet (IFMGA/UIAGM) i Norge. Det er altså betydelig variasjon i informantenes formelle kompetanse på turguidning.

Motivasjon for å drive med virksomhet innen turismen er forskjellig hos informantene, man kan identifisere et uttalt ønske om økonomisk gevinst hos noen. De med hester og hunder ser behovet for å få inntekt på dyrene (3,12). Tradisjon i familien for slik virksomhet er også en faktor som nevnes (8,19). Samspillet mellom hunder og mennesker, og å få vise frem hestene er motivasjon for to av informantene (3,11). Men det som (i intervjusituasjonen) er gjennomgående som motivasjon for driften er først og fremst at de ønsker en nærhet til naturen og er glad i naturen. I denne analysen ligger like mye informasjon i samtalene i forkant og etterkant av selve intervjuet som i det transkriberte intervjuet. Informantene så det som så selvfølgelig at interessen for natur var grunnleggende at flere ikke nevnte det i intervjusituasjonen. Man kan anta at det store flertall av personer som guider mennesker i naturen på profesjonelt nivå har et ønske om nærhet til naturen som basis i sin motivasjon. Dette ligner på det informantene her signaliserer. Dette momentet er uansett sentralt i undersøkelsen fordi det gir informantene en motivasjon for å formidle ferdselsnormer til turister.

4.1.2 Underkategori b) Begrepet villmark

4.1.2.1 Datamateriale:

⁹⁶ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

20. [Om begrepet villmark] ”Jeg har ikke noe forhold til begrepet villmark, for jeg tenker at mesteparten av Norge har enten har vært bebodd, eller at det er noen som driver næring eller et eller annet, og det har de gjort i såpass lang tid at i Norge så tenker ikke jeg på sånn derre, ja villmark og villmark, jeg synes det er et sånn derre begrep som ikke passer i forhold til sånn so jeg tenker det, tenker mer et, for eksempel her i området så er det jo et driftsområde for samene i stor utstrekning, kanskje hvis du kan gå på dette med indre deler av Reisadalen, som jeg faktisk ikke har vært i ennå, så kan du godt si at det er nært opp mot det jeg kaller villmark, altså utilgjengelig, men samtidig minst mulig menneskerørt, altså i forhold til inngripen da, det er ikke det at det ikke ferdes folk der, men i forhold til inngripen og muligheter” (Turoperatør A)
21. [Om villmark] ”(..) altså er det sånn at du må ut av bebyggelse, du ser ikke bebyggelse, du er egentlig, så begynner det å bli villmark. (..) når vi kommer oss til Sarafossen så ser vi ett hus, og da begynner vi å nærme oss den villmarka som jeg ser det og når vi da er over de haugene der og inn i rypeterrenget da er vi i villmarka.” (Turoperatør B)
22. [Om begrepet villmark] ”Ja, det har vi snakket mye om, fordi at i sør-norge så definerer de villmark liksom bare du kommer utenfor veikanten, og markedsfører det som villmark, mens vår villmark er jo når vi er mange timer vekk ifra vei, så når vi rir innover så, det kan ta 4-5 timer for å komme ned til folk, men i sør-norge, der vi intervjuet de, i østerdalen og, eller i gubrandsdalen så var de aldri mer enn en time ifra vei, altså de for ikke lengre vekk, de turde ikke det, det går nesten ikke an å komme lengre vekk, da må du opp på høyeste topp ikke sant, og markedsfører det som villmark, som absolutt ikke er villmark sett med våre øyne” (Turoperatør C)
23. [Om begrepet villmark] ”(..) villmark for meg det er jo et, det er jo større områder som er intakt, altså som ikke er fysisk berørt på et eller annet vis, og da har vi noen, vi har et område etter min mening, som ligger mellom nordreisa og kåfjord, altså reisa vest, som vi sier, opp kildalen her og så, det er et ganske alpint område mot kåfjord, lyngen den sida, der er ganske fritt og vilt og der er ingen inngrep, i reisa nasjonalpark og de områdene der så har jeg ikke den store villmarksfølelsen, og det er litt fordi at det går en kraftlinje, der er mange spor etter ferdsel, og der er mange spor etter intensiv reindrift i området, så der er nok et lite hjerte av villmark når du kommer inntil njallautsi, eller fra hjertafossen som det heter, og så inn mot helt i sør av nasjonalparken og inn mot finskegrensen, der er kanskje et villmarksområde, eller er det mye faktisk spor etter bruk og ferdsel i fjellan her, enten det er gruvedrift eller skogsdrift eller skuterløyper som er inntakt og barmarkskjøring” (Turoperatør D)
24. [Om begrepet villmark] ”..heee, villmark for meg det er uberørt natur som du må kjempe litt for å komme, for å få tilgang til, altså ehh, det skal være litt ork for å komme seg dit, enten, også helst fri for høyspentledninger og den slags liksom (..) altså nasjonalparken er jo villmark, og for eksempel storslettområdet så er det jo mye villmark lett tilgjengelig rundt altså (..) men kanskje hvis du sier at fra nedrefosshytta og innover, det er jo, kanskje mange vil definere resten av dalen også som villmark, men der er i alle fall, fra imo altså der og opp ti limo og innover fjellet der, det er villmark for meg” (Turoperatør E)

4.1.2.2 Drøfting

I den andre intervjuguiden ble det spurt om begrepet villmark. Begrepet i seg selv er vanskelig fordi det, som det også viser seg i svarene fra informantene, har ulik mening alt etter hvem en spør. I Norge (Direktoratet for Naturforvaltning) er villmark definert som område mer enn fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep⁹⁷. Men ser man på internasjonal litteratur om begrepet er det langt mer nyansert. Hendee og Dawson⁹⁸ skiller mellom legal

⁹⁷ Brun, M, NOU-1986 nr. 13/GRID-Arendal 1992/94.

⁹⁸ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA. s 5.

villmark og sosiologisk villmark, der legal villmark er et område som innehar kvaliteter beskrevet i definisjonen overfor. På den andre siden er sosiologisk villmark beskrevet som ”det folk mener den er”. Spørsmålsstillingen i intervjuguiden sikter på at informantene selv skal definere hva villmark er for dem, og dette vil da i henhold til det over være en slags sosiologisk villmark. Dette kan forklare at ingen av informantene nevnte ”det norske” definisjonen på villmark. Svarene i underkategorien er interessante fordi det viser at mennesker som bruker naturen mye i et område har tydelig forskjellige meninger om hva som er villmark i det området. Og ordene de bruker til å forklare begrepet villmark gir forståelse av hvordan de ser den omkringliggende naturen.

Et argument for at tilsynelatende uberørte fjellområder ikke kan kalles villmark er den bruken denne utmarka har vært gjenstand for. De fysiske egenskapene, både historisk og i dag, bestemmer områdets kvalitet. To av informantene nevner dette momentet (20,23). Turoperatør A argumenterer for at det er få områder i Norge der det ikke enten har bodd folk eller vært drevet næringsvirksomhet. Den andre, Turoperatør D, argumenterer for at kraftlinje, spor etter ferdsel og reindrift gjør det vanskelig å få villmarksfølelsen i Reisa nasjonalpark og omkringliggende områder. På motsatt ende av skalaen er Turoperatør B sine uttalelser om hva som er villmark i Reisdalen (21). Med en gang man kommer ut av bebyggelsen begynner det å bli villmark, og inn i rypeterrenget bak haugene er det definitivt villmark. Her er også de fysiske egenskapene grunnlaget for om dette er villmark eller ikke, men hva som legges til grunn er ulikt.

En annen måte å se det på inneholder bevegelse i tid fra et utgangspunkt, og hva du som menneske opplever i den bevegelsen fra ikke villmark til villmark. En informant trekker fram at det i Sør-Norge er andre definisjoner, og at dette står i kontrast til deres definisjon som innebærer å være mange timer fra folk (22). En annen mener også at det innebærer slit å komme seg til villmarka (24).

Vi kan også se at to av informantene har grunnleggende forskjellig holdning til hva som kan kalles villmark (21,22). Det interessante her er at den personen som er fra Sør-Norge (Turoperatør C) definerer villmark som noe fjernt og utilgjengelig (i motsetning til omtalen av definisjon på villmark i Sør-Norge), mens Turoperatør B, som opprinnelig er fra stedet, beskriver villmark som en kort tur bort fra bebyggelsen, og dermed havner i selskap med hvordan søringene definerer det.

4.1.3 Underkategori c) Kraftlinja som et konkret eksempel

4.1.3.1 Datamateriale:

25. [Om kraftlinjen] "(...) det reagerer de aller fleste på at nå er vi midt i nasjonalparken og så "å ja, ja vel, her var det en kraftlinje", så det er klart at den er ikke akkurat særlig populær. Det er jo et mesterstykke, for å si det sånn, å få til." (Turoperatør A)
26. [Om kraftlinjen] "Det ødelegger nok littegrann, men selvfølgelig nå er den jo, den har jo vært der siden 60, på 60-tallet kom den dit, altså jeg personlig er jo vokst opp med den, men jeg må jeg ærlig talt si at den irriterer meg littegrann sånn, spesielt når jeg kjører inn med turister der, og guider turister inn der så har vi den forbaskede strømkabelen" (Turoperatør B)
27. [Om kraftlinjen] "..men det bekymrer meg ikke mye altså, det gjør det ikke." (Turoperatør C)
28. "(...) og det andre er det at den dagen kraftlinja er for gammel at den tas bort rett og slett, at det fjernes for all framtid" (Turoperatør D)
29. [Om kraftlinjen] "(...) jeg prøver å ignorere den, hehe, jeg prøver liksom å skyggelegge den litt sånn visuelt." (Turoperatør E)

4.1.3.2 Drøfting

Ved å helt konkret se på hvordan informantene forholder seg til en fysisk egenskap ved Reisa nasjonalpark kan vi se at de har samme holdninger til tiltak mot noe de opplever som "*ikke akkurat særlig populær*" (25).

Uttalelsen understreker poengene i kategori 2, underkategori c; ferdsel i et naturområde kan være en god måte å bevare verdiene på. Informantene gir klart uttrykk for at kraftlinjen er uønsket (25,26,27,28,29). I diskusjonen om fremtiden for kraftlinjen vil altså reiselivet ha en klar holdning, og holdningene vil sannsynligvis også være de samme i lignende spørsmål omkring forringelse av naturverdiene i Reisa nasjonalpark

4.2 Kategori 2: Samfunnskontekst

"(...) før tenkte jeg nok mye mer over det, da ble en jo rett og slett forbannet hvis en hørte skuterlyd, men det er noe med at man blir så kulturpåvirket her.." (Turoperatør A)

Bakgrunnen for å kalle kategori 2 for "samfunnskontekst" var behovet for et begrep som omfattet offentlighet, institusjoner, som statskog og kommunen, og samtidig inneholdt kulturelle uttrykk hos informantene.

4.2.1 Underkategori a) Reglement

4.2.1.1 Datamateriale:

30. [Om regler og krav i nasjonalparken er vanskelige å overholde] ”Nei ikke sånn som vi opplever det nå (..) for vår del så er det ganske klart når det gjelder nasjonalparken, det vi kanskje har større utfordringer i forhold til er reindriftutøvelsen og reindriftsloven.” (Turoperatør A)
31. [Om regler i nasjonalparken] ”Selv om vi kanskje ikke har hatt lov til det, men vi gjorde slik, det var ingen som sa noe, fra 86 til 2004 så ble det ikke noe forskjell på vår drift.” (Turoperatør B)
32. [Om å være på grensen av loven] ”Egentlig så tenkte vi jo ikke på at vi var på kanten, at vi gjorde noe det ikke var lov til.” (Turoperatør B)
33. [Om å være på grensen av loven] ”(..) selvfølgelig var det på kanten kanskje hele tiden, men vi hørte aldri noe, aldri noen kommentarer, men vi var selvfølgelig også forsiktig at vi ikke trødde så hardt over den grensen, vi visste hva vi holdt på med, og hva vi hadde holdt på med nesten en generasjon, så vi fortsatte nesten på samme måten selv om nasjonalparken kom i 86, så vi merket egentlig ikke noe forskjell, men vi var som jeg sier bevisst på å ikke trø så veldig mye over med det vi holdt på med.” (Turoperatør B)
34. [Om reglementet i nasjonalparken er vanskelig å forholde seg til] ”Nei, ikke noe vanskelig å følge, nå vei vi vel ikke egentlig alle kravene, men vi, jeg tror at vi oppfører oss akkurat som vi skal i det, og nå når vi fikk lov å drive med kommersiell turisme der og så er det jo ingenting som er problematisk.” (Turoperatør C)
35. [Om reglementet i nasjonalparken] ”Jeg synes det er veldig greit, men det er jo ut ifra at vi har valgt en linje som ikke krever dispensasjon fra regelverket, og dermed så er det jo greit for [Turoperatør D] å drive, på den andre så ser eg det regelverket i parken som så diffust og så vagt at det nærmest er ikke eksisterende, faktisk, og det er heller ikke en forvaltningsplan i nasjonalparken som er vedtatt (..)Så hvis jeg skulle vært en kynisk operatør så kunne vi gjort mye rart inn i parken rett og slett.” (Turoperatør D)
36. [Om reglementet i nasjonalparken] ”Neida, jeg føler ikke at jeg er over grensa, men jeg ser at det kunne vært lett og utnyttet, det dårlige lovverket er lett og utnytte, det er jo flere eksempler på det..” (Turoperatør D)

4.2.1.2 Drøfting

Noe av det som er tydelig i dette materialet er hvordan ulike aktører ser på reglementet i nasjonalparken. Noen opplever reglementet som greit i forhold til sin egen bedrift (30,34). Det er lett å forholde seg til, spesielt etter at forbudet mot kommersiell turisme ble opphevet. En annen informant ser på regelverket som veldig diffust og vagt, og poengterer at det ikke finnes en forvaltningsplan som er vedtatt for området (35). Et viktig spørsmål er hvordan aktørene da forholder seg til dette reglementet som oppleves så forskjellig. En informant mener at det dårlige lovverket er lett og utnytte (35) og en annen informant mener at han selv har vært på kanten av lover og regler i nasjonalparken (31,32,33). Uttalelsen er i forhold til de reglene som gjaldt i nasjonalparken før forbudet mot kommersiell turisme ble opphevet, informanten mente at det lå en slags hevdvunnen rett i hans bruk av nasjonalparken da den ble opprettet (33).

Det er her en forskjell i hvordan informantene oppfatter reglene i nasjonalparken, og videre hvordan de forholder seg til de reglene som skal danne grunnlaget for vern av Reisa nasjonalpark. Dette må antas å ha betydning for forvaltningen av nasjonalparken, og i hvilken grad en "hard" forvaltningsstrategi, som reglement er, vil ha virkning på noen av de mest aktive brukerne av nasjonalparken.

4.2.2 Underkategori b) Naturvern og miljø

4.2.2.1 Datamateriale:

37. [Om bedriften og miljø] "..altså når du er ute med hundene og er ute på tur så er det jo stort sett rimelig sånn nært naturen og du har med deg det du trenger uten å drive med all verdens forurensing, da vil jeg påstå at det er rimelig sånn miljøvennlig ferdsel, men når det gjelder alt som ligger bak hundekjøringa i form av tørrfor, for, transport utgifter, transportkostnader i forhold til utslipp og fossile brensel og alt det, så kan en jo stille spørsmål om det er sånn miljøvennlig totalt, men utad så fremstår jo hundekjøring som det mest miljøvennlige opplegget." (Turoperatør A)
38. [Om bedriften kan karakteriseres som miljøbedrift] "Ja, det vil jeg gjøre med tanke på det som vi tilbyr, (..) vi har jo de her snøskuterne som vi bruker om vinteren så er det jo i hovedsak firtaktere og så bruker vi en del hunder, prøver å dreie det over på den hundesiden, men hundespenn, og rein, vi har et samarbeid med samene på reinsdysida, man er litt bevisst på det her med miljø." (Turoperatør B)
39. [Om miljøprofil] "(..) så det er jo mer der, å bruke lokalprodusert mat, støtte lokalt næringsliv mer enn veldig sånn miljøprofil, bortsett fra at da blir det jo nødvendigvis kortreis mat, og sånn økologisk i drifta, vi bruker jo kunstgjødsel." (Turoperatør C)
40. [Om det er miljøbedrift] "Ja. (..) hele ideen er jo tuftet på det at man, helt fra starten av at man ferdes såkalt tradisjonelt og turvennlig da, uten bruk av skuter og uten bruk av elvebåt og sånne ting, det er klart at i noen tilfeller kan du si at vi er i grenseland, en del av gjestene våre kan ha vært på elvebåttur før de kommer til oss, men vi tilbyr og organiserer ikke den aktiviteten, så vi holder en sånn tydelig profil akkurat på det da." (Turoperatør D)
41. [Om informanten ser på det som en miljøbedrift] "Ja, det gjør jeg (..), Turoperatør E er en miljøbedrift fordi at, ehh, selve ka man skal si, utspringet, altså selve første tanken som kom når man skulle starte bedriften det var jo rett og slett å få med folk på tur" (Turoperatør E)

4.2.2.2 Drøfting

I begge intervjuguidene ble det spurt om hva de mente om sin egen bedrift som miljøbedrift. Dette spørsmålet gir et inntrykk av hvordan de ser på sin egen rolle i et miljøperspektiv. Ikke overraskende er alle bedriftene miljøbedrifter ifølge informantene (37,38,39,40,41). De tre bedriftene som unngår motorisert ferdsel i sin virksomhet er i tvil om de kan karakteriseres som miljøbedrifter (37,39,40). Dette signaliserer en reflektert holdning. En informant (som driver med hunder) påpeker at utslipp i form av fossile brensel er høyt i bedriften, dette i form av kjøring til og fra hundegården (37). En annen mener han er i grenseland fordi gjestene kan

ha vært på elvebåttur før de kom til hans virksomhet (40). En tredje er usikker på hva som ligger i definisjon på en miljøprofil og påpeker at det er mer fokus på lokalprodusert mat og støtte av lokalt næringsliv (39).

De to bedriftene som tilbyr motorisert ferdsel var (i andre intervjuomgang) mer tydelig enn resten på at de hadde en miljøbedrift. Dette svarte de på spørsmål om de vil karakteriseres som miljøbedrift. En informant begrunner det med det tilbudet de har i virksomheten (38), og en annen sier at grunntanken med å starte bedriften var å få med folk ut på tur, og at dette kvalifiserer til å kunne være miljøbedrift (41).

4.2.3 Underkategori c) Forvaltningstiltak

4.2.3.1 Datamateriale:

42. [Om forvaltning av landskapet] ”(..) min erfaring er at ferdsel er en av de beste måtene å holde ting i hevd på, og dette her med at ting ikke blir ødelagt er faktisk en viktig del, altså ferdselen.” (Turoperatør A)
43. [Om forvaltning av landskapet] ”.. med sånn relativt seriøse aktører så vil du heller bevare det som er ved å være der selv.” (Turoperatør A)
44. [Om landskapet i Reisadalen] ”(..)for med økt bruk så vil det også bli litt mer økt slitasje og sånn som jeg ser det så er det bedre å få litt den økte slitasjen på konsentrerte plasser, og da gjerne de plassene som er der i dag, at de blir mer tilrettelagt slik at man får minst mulig slitasje på en plass og det er veldig viktig, og det gjelder også den stien som nødvendigvis må være der og kommer også til å bli videre utviklet der, så at man foretar en merking på en ordentlig måte, setter opp avfallsdunker, eller på en måte ta, sørge for at det sjokoladepapiret eller hva det måtte være ikke havner i naturen men at det havner på tilrettelagte plasser i, det kan være sånne små søppelplasser mellom Nedrefoss og Imo for eksempel, så kan det være flere sånne smådunker oppigjennom der.” (Turoperatør B)
45. [Om landskapet i nasjonalparken] ”Ja, jeg vil at det skal være akkurat som det er, det skal ikke endres der, jeg vil at nasjonalparken skal utvides nedover mot bygda, både mot Kåfjord og mot Nordreisa, sånn folk, der du har litt veinett og sånn nå, og så folk blir tatt inn i nasjonalparken på eksisterende veier, men den egentlige nasjonalparken skal forbli uberørt, altså bare ha disse firehjulsveiene som du ikke blir kvitt med en gang du har med samisk reindrift, men ikke lage noe mer, ikke tilrettelegge noe inne i kjerne området, men tilrettelegge i utkantene, fra Sappen oppover mot Gappos og litt sånn og fra Kåfjorden og opp mot Gollasj og sånn, tilrettelegge der, men ingenting lenger innover.” (Turoperatør C)
46. [Om forvaltning av nasjonalparken] ”(..) så jeg liker jo egentlig den modellen som fins på Svalbard, der man har mer eller mindre gått inn og laget en slags autorisasjonsordning for de guidene som jobber på Svalbard (..) det er med og opprettholder en holdning og en viss sånn indre justis på hva man gjør..” (Turoperatør D)
47. [Om forvaltning av nasjonalparken] ”Nei det er jo at den ferdselsåra som heter nordkalottleden, altså stien, at det landskapet rett og slett blir litt bedre tilrettelagt, det må jeg innrømme, at det blir litt bedre tatt vare på, for det er ferdsel der og det kommer til å bli ferdsel der og jeg synes det burde ryddes opp litt, da kan man gjerne si at da blir det mer inngrep der, men er snakk om små inngrep som har både praktisk og estetisk verdi samtidig som det skjermer dyrelivet og plantelivet..” (Turoperatør D)
48. [Om forvaltning av nasjonalparken] ”For det første kunne jeg kanskje tenke meg at man hadde en form for ordning som gjorde at, ehh, man betalte en inngangssum en slags billett for tilgang til området rett og slett, la oss si at man skulle på elvebåttur til Mollis, ikke sant, så må man betale for å komme inn i

nasjonalparkområdet, for det er et vernet område og det er spesielt, og det er, det skal være spesielt også, de gjør jo for eksempel det i andre land.” (Turoperatør E)

4.2.3.2 Drøfting

Informantene gir uttrykk for klare meninger om hvordan de ville at landskapet i Reisa nasjonalpark skulle være i fremtiden, og om hvilke tiltak de anså som gode for å bevare de verdier nasjonalparken i dag har. På samme måte som det i kategori 1, underkategori b, var forskjell på hva de anså som villmark, er det her stor forskjell i hvilke tiltak informantene mener er til det beste for nasjonalparken. Turoperatør C mener at det skal være akkurat som det er, og at grensene for parken må utvides for å gi en buffersone så det som er den ”egentlige” parken forblir urørt (45). Dette skiller seg fra Turoperatør B som mener at det ved de mest besøkte stedene langs elva blir satt opp søppeldunker og merket stier for å redusere slitasje på belastet natur (44). Målet er i begge tilfellene å bevare naturverdier, men som vi ser er tilnærmingen i høyeste grad ulik.

Man kan også dele tiltakene informantene foreslår inn i ”harde” og ”myke” strategier (se tabell 1). En ”myk” forvaltningsstrategi som foreslås er at ferdsel er en av de beste måtene å holde ting i hevd på (42). I dette forutsettes en slags indre justis som gir ønsket oppførsel hos besøkende. Informanten påstår videre at relativt serøse aktører innen turisme vil bevare et område ved selv å være til stede i det området (43). En informant foreslår at det bør være en autorisasjonsordning av turguider for å opprettholde en viss holdning til hva man gjør (46).

Den nevnte buffersoneløsningen (45) er et eksempel på ”hard” strategi. Det samme er forslaget om å sette opp søppeldunker (44) og forslaget om inngangspenger ved besøk i parken (48). Flere foreslår rydding og bedre merking av sti for å gjøre ferdsel tryggere og mer tilgjengelig (44,47).

4.3 Kategori 3: Formidling av ferdselsnormer

”(..) en bevisst tankegang rundt at vi ønsker å formidle naturopplevelser, og for at naturopplevelsen skal bli god så må man også si litt om hva som kan ødelegge muligheten.” (Turoperatør A)

Kategorien er den viktigste i analysen, og bygger på uttalelsene i de andre kategoriene samtidig som en del konkrete uttalelser sier noe om i hvilken grad og på hvilken måte turguidene kommuniserer ferdselsnormer til sine gjester. Det analytiske kulturbegrepet ”fortolkningskjema” er sentralt i denne sammenhengen; det er kunnskap vi bruker for å fortolke erfaringer, og å generere atferd. Kulturell bakgrunn gjør at man opplever ting veldig forskjellig. Funnene i de to foregående kategoriene er grunnlaget for turguidenes fortolkningskjema og dermed utgangspunktet for hvordan de kommuniserer ferdselsnormer i møte med turister. Jeg vil gå nærmere gjennom de sentrale funnene i de to foregående kategoriene i diskusjonen.

4.3.1.1 Datamateriale

49. [Om kommunikasjon av holdninger] ”Ja, når vi er underveis så bruker vi anledninger, vi stopper opp, hvis vi ser noen spor, forteller vi kanskje hva som er i røring inne i skogen og på fjellet og sier en god del omkring dette med hvordan vi ferdes, for eksempel hensyn til elg, hensyn til rein, sånne ting, og ikke minst dette med selvsagt enkle formen for forsøpling og hvordan man ter seg der, det gjør vi hele tiden underveis, og det er en sånn der, du kan godt kalle det en bevisst tankegang rundt at vi ønsker å formidle naturopplevelser, og for at naturopplevelsen skal bli god så må man også si litt om hva som kan ødelegge muligheten.” (Turoperatør A)
50. [Om spesielle hensyn tas] ”(..) etter en teltleir så har vi alltid med oss plenrive og raker så det sees ikke at vi har hatt telt der, og det er litt viktig å liksom ikke bare trakke det ned, med løfte det opp også.” (Turoperatør B)
51. [Om spesielle hensyn tas] ”(..) så har vi jo en del folk som vi kjører opp som blir i nasjonalparken, altså dette med at de tar med seg søpla, at overalt hvor vi har folk at de tar med seg alt, det blir ikke noe igjen på leirplassen, og ikke minst dette at man bruker naturen man forbruker ikke naturen, i nasjonalparken er det ikke lov å felle trær for eksempel, at man er bevisst på at man ikke gjør det og at vi er henvist til de bålplassene som er fast altså, som er beregnet og at man bruker den veden som er der tilrettelagt, og ikke kvelver nyskog og sånne ting.” (Turoperatør B)
52. [Om folk viser hensyn] ”(..) oppleve at folk bare hiver sigarettneipen (..) men da har man muligheten til å gripe fast i det og plukke opp det her.” (Turoperatør B)
53. [Om å vise hensyn] ”(..) når vi sitter på hestene og er klar så rir en rundt og sjekker at det ikke ligger igjen noe på området, at det ser fint ut..” (Turoperatør C)
54. [Om å vise hensyn] ”(..) det er ofte rir i bredda, for da skader man mindre.” (Turoperatør C).

4.3.1.2 Drøfting

I den første intervjuguiden ble informantene utfordret til å fortelle om en tur de ledet, og en rekke oppfølgingsspørsmål ble spurt omkring hva de kommuniserte til gjestene. I hvor stor grad informantene fortalte om kommunikasjon i form av ferdselsnormer er lite viktig, i intervjusituasjonen ble det vektlagt at det skulle være deres egen fortelling om slik kommunikasjon, ikke et svar på direkte spørsmål fra meg. Dermed tenkte kanskje ikke alle informantene på dette som et poeng i samtalen i det hele tatt. Men utsagnene om kommunikasjon av ferdselsnormer som likevel kom frem er viktige fordi det sier noe om hva slik kommunikasjon inneholder.

Gjennom intervjuene ble det klart at slik formidling i møte med turister vel så ofte skjer gjennom bevisste handlinger som gjennom verbal kommunikasjon. Informantene nevnte ikke disse handlingene i en sammenheng der "utdanning" av gjester var målet, men intervjuene inneholdt flere utsagn som ga et inntrykk av at det var viktige situasjoner i "utdanningsprosessen" av en turist. Disse situasjonene innebar for eksempel opprydding etter teltplass (50,51,52,53), der turguiden hadde fokus på at det ikke skulle være søppel eller andre spor etter deres leir. En informant påpekte at de ofte rir i bredda for å unngå stidannelse i fjellet (54). Disse handlingene antas å ha stor effekt i en opplærende sammenheng.

I tillegg nevnte spesielt en informant hvordan han underveis i turopplegget orienterte gjestene om spor, hensynsfull ferdsel i forhold til dyrelivet og hvordan man ter seg i forhold til forsøpling (49). Informanten kaller det en bevisst tankegang for å gjøre turistene oppmerksom på hva som kan ødelegge den fine naturoplevelsen (49).

Som Mason⁹⁹ nevner har turguiden en viktig rolle i å gi folk nødvendig kunnskap om et sted. Informantene signaliserer i rollen som turguide sensitivitet overfor naturen i området. Denne sensitiviteten kommer til uttrykk både i form av "utdannende" tale, og i "opplærende" handlinger.

4.4 Komprimerende kjedeoppsett

I det foregående er intervjudata kategorisert og analysert for å gi en oversiktlig fremstilling og beskrivelse av studiens datamateriale. Etter gjennomført analyse var det likevel påfallende at

⁹⁹ Mason, P. (2005), "Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?" Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

det inntrykket jeg satt igjen etter arbeid med materialet ikke fullt ut var beskrevet gjennom kategoriene. Jeg satte derfor opp en tabell (Tabell 2) der informantenes uttalelser om ulike tema ble satt i sammenheng med hverandre. Dette gir en oversiktlig beskrivelse av informantenes syn, og til slutt hvordan de definerer dette opp mot miljøvennlig turisme.

Det er, som påpekt i de ulike kategoriene, stor forskjell i informantenes forslag til tiltak og syn på ulike aspekter ved nasjonalparken.

Tabell 2 Sammenlignende tabelloppsett av informanters uttalelser om ulike tema.

Turoperatør	Reglement	Villmark	Forvaltningstiltak	Kraftlinja	Miljøvennlig turisme?
Turoperatør A	"(..) for vår del så er det ganske klart når det gjelder nasjonalparken (..) (30)	"Jeg har ikke noe forhold til begrepet villmark, for jeg tenker at mesteparten av Norge har enten har vært bebodd, eller at det er noen som driver næring.." (20)	"..min erfaring er at ferdsel er en av de beste måtene å holde ting i hevd på."(42)	"..mesterstykke å få til.." (25)	"..rimelig sånn miljøvennlig ferdsel, men.." (37)
Turoperatør B	"Selv om vi kanskje ikke har hatt lov til det, men vi gjorde slik, det var ingen som sa noe." (31)	"(..) altså er det sånn at du må ut av bebyggelse, du ser ikke bebyggelse, (..) så begynner det å bli villmark."(21)	"..setter opp avfallsdunker (..) sånne små søppelplasser mellom Nedrefoss og Imo for eksempel, så kan det være flere sånne smådunker oppigjennom der." (44)	"..irritere mæ.." (26)	"Ja (..)"(38)
Turoperatør C	"(..) jeg tror at vi oppfører oss akkurat som vi skal (..) så er det jo ingenting som er problematisk." (34)	"..vår villmark er jo når vi er mange timer vekk ifra vei.."(22)	"..jeg vil at nasjonalparken skal utvides nedover mot bygda (..) den egentlige nasjonalparken skal forbli uberørt." (45)	"..det bekymrer meg ikke mye altså, det gjør det ikke." (27)	"..støtte lokalt næringsliv mer enn veldig sånn miljøprofil.." (39)
Turoperatør D	".. som så diffust og så vagt at det nærmest er ikke eksisterende.." (35)	"(..) villmark for meg det er jo et, det er jo større områder som er intakt, altså som ikke er fysisk berørt på et eller annet vis. (..) i reisa (..) har jeg ikke den store villmarksfølelsen" (23)	"..ferdselsåra som heter nordkalottleden, at det landskapet rett og slett blir litt bedre tilrettelagt, (..) små inngrep som har både praktisk og estetisk verdi samtidig som det skjermer dyrelivet og plantelivet.." (47)	"..fjernes for all framtid.."(28)	"Ja. (..)" (40)
Turoperatør E	-	"(..) altså nasjonalparken er jo villmark." (24)	"..man betalte en inngangssum en slags billett for tilgang til området rett og slett." (48)	"..jeg prøver liksom å skyggelegge den litt sånn visuelt." (29)	"Ja (..)" (41)

5. SAMMENFATTENDE DRØFTING

”Det er også noe med at hvis man bare lager regler så blir det veldig statisk, men hvis man er med på å trekke opp perspektivet og sier også til lokale operatører at dette er viktig, vi vil at det skal være sånn og sånn og sånn, så er det lettere å få de holdningene til å feste seg hos operatører også, (..) og i mye større grad en dialog mellom og brukere og kommersielle aktører.” (Turoperatør D)

Aller først; jeg vil lansere begrepet ”den nordnorske interpretative guiden” og fremheve den som det ideelle redskap i en eventuell fremtidig myk forvaltningsstrategi i Reisa nasjonalpark. Denne personen vil være mellommann mellom myndigheter og besøkende, en ekspert på lokal kultur, miljø og ferdselsnormer, og med evnen til formidling av dette til sine besøkende. I en utdannende forvaltningsstrategi vil denne guiden spille en avgjørende rolle. Jeg vil drøfte i hvilken grad vi ser denne guiden i denne undersøkelsen, samt vurdere tiltak som kan gjøres for å opprette en struktur som tåler en større press på natur- og opplevelsesverdier i Reisa nasjonalpark enn det vi har i dag.

Figur 1 viser hvordan kategoriene er strukturert i resultatdelen, og hvordan den konteksten turguidene står i, både personlig og samfunnsmessig, avgjør i hvilken grad og på hvilken måte turguidene kommuniserer ferdselsnormer til besøkende. Denne måten å se kategoriene på ble først og fremst utledet gjennom min personlige forståelse av sammenhengen mellom kategoriene. Illustrasjonen er god fordi den fremhever et viktig poeng i et forvaltningssystem der besøkende oppfordres til ikke å etterlate seg spor; våre handlinger bestemmes av vår bakgrunn og samfunnet vi er en del av. Videre i drøftingen blir det tydelig at om forvaltningsmyndighetene vil ta i bruk myke tilnærminger for å sikre ”anstendig” oppførsel i nasjonalparker, må det gjøres i den personlige konteksten og i de strukturene som omgir oss.

5.1 Sentrale funn

Utgangspunktet for diskusjonen vil være hvordan guidene i Reisa nasjonalpark er interpretative, og hvordan dette kan være et viktig bidrag i miljøforvaltningen. Det er to aspekter ved resultatene som er viktige å fokusere på:

Det første er hva som gir turguidene utgangspunkt for å være godt egnet som bidragsytere i miljøforvaltningen. I underkategoriene *bakgrunn og motivasjon* og *naturvern og miljø* ser vi at turguidene med tilknytning til Reisa nasjonalpark har en grunnleggende motivasjon i sin aktivitet; de er glade i naturen. Dette gjør at de er opptatt av å bevare naturen som verdi fordi

de har et forhold til den som lokale innbyggere og fordi den utgjør produktet som selges i deres bedrift. Det kan derfor antas at i Reisa nasjonalpark er turguiders utgangspunkt for deltakelse i utdannende forvaltningsstrategier god, de har både evnen til det i form av at de er lokalkjente og har formell kompetanse på reiseliv, og motivasjon gjennom sin relasjon til naturen. Forvaltningsmyndighetene har, ut ifra det informantene gir uttrykk for her, god grunn til å kunne stole på at turguidene tar de hensyn som nødvendigvis må tas ved ferdsel i nasjonalparken. De kan til og med sees på som pådrivere for hensynsfull ferdsel. Ser man da på negative effekter av turisme, som tråkkskader, forstyrrelser eller skader fra overnatting, forstyrrelse på dyreliv, konflikter med andre brukere (samisk reindrift og annen lokal, tradisjonell bruk), vil turguidene fungere som buffere mellom problemet og den besøkende, de vil kunne forklare og utdanne besøkende på en måte som vil (hvis det gjøres på riktig måte) gi forståelse og innsikt overfor de sensitive egenskapene ved destinasjonen.

Det andre aspektet er gjengitt i Tabell 2 (*villmark, kraftlinje, reglement, forvaltningstiltak*), og fremhever en rekke forskjeller mellom informantene. Jeg vil her gå igjennom punktene i samme rekkefølge som satt opp i Tabell 2.

Først og fremst så forholder turguidene seg ulikt til de reglene som gjelder for nasjonalparken. En informant mener at reglene er diffuse og ikke-eksisterende, og at man dermed kan gjøre mye rart i nasjonalparken om man vil. En annen hevder at virksomheten har vært på kanten av reglene, og at de har gått ut over fastsatte regler tidligere. En annen informant gir uttrykk for at de ikke er helt klar over hvilke regler som gjelder i nasjonalparken. Det interessante her ligger ikke i hvordan "overtramp" på tidligere regler har ført til unødig belastning på naturgrunnet, men i hvordan det i fremtiden, med større trykk på nasjonalparken, vil arte seg om turguider har denne holdningen til og kunnskapen om eksisterende reglement. En annen tydelig forskjell blant informantene er synet på den utmarka de bruker i sin virksomhet, og hvordan den best kan forvaltes i fremtiden. Informantene oppfattet områdene rundt Reisa nasjonalpark som alt ifra villmark til et sted med alt for mange spor etter ferdsel, tekniske inngrep og næringsvirksomhet til at det kunne defineres som villmark. Også på spørsmål om hvilke tiltak som best vil tjene nasjonalparken har informantene svært ulike meninger.

Det som kjennetegner en interpretativ guide er evnen til å forene formidling av lokale behov, nasjonale miljøbehov og særegen ferdselskultur på det aktuelle stedet. Tatt i betraktning dagens situasjon i Reisa nasjonalpark vil turguidene kunne være interpretative guider og bidra

i utdannende forvaltningsstrategier på en måte som tilfredsstillende lokale, regionale og nasjonale forvaltningsmyndigheter. På tross av dette kan det være interessant å se undersøkelsen i lys av en tenkt fremtidig situasjon. Først og fremst er dette relevant og interessant fordi det i dag er tydelig at miljøforvaltningen skal følge et slags føre-var-prinsipp¹⁰⁰. Prinsippet innebærer ifølge Kriebel m. fl.¹⁰⁰ at når en aktivitet utgjør en trussel mot menneskelig helse eller miljø skal forebyggende tiltak iverksettes selv om ikke årsak/virkning er fullt ut kartlagt av vitenskapen. En annen trend i internasjonal miljøforvaltning er at den i større og større grad forventes å være proaktiv¹⁰¹. Dette begrepet har opprinnelse i miljø- og ressursforvaltning, og går inn for et system der den utøvende bedrift selv skal ta grep for å sikre bærekraftig og miljøvennlig drift. Barrow¹⁰¹ hevder at denne ”greening of business” vil spille en nøkkelrolle i fremtidens utvikling.

5.2 Hva innebærer god forvaltning av Reisa nasjonalpark?

Flere av informantene påpeker at det i dag er plass til atskillig flere besøkende i Reisa nasjonalpark. Et uoversiktlig antall variabler vil avgjøre fremtiden for turismen i Reisa nasjonalpark. Den mye omtalte, ofte etterlengtede, turiststrømmen er uforutsigbar og vil ikke være mulig for meg og forutsi her. Viken¹⁰² beskrev i 1993 noen trender i turismen, og to av dem antydte en ønske om individuelle reiser langt vekk fra hjemstedet. En skulle tro dette hadde betydning for Nord-Troms og Reisa nasjonalpark. Men situasjonen i dag viser ingen tegn til signifikant økning i strømmen av turister til Nord Troms. Benonissen¹⁰³, ansatt i Troms Reiseliv i Nord-Troms, påpekte i en samtale at marginene er små for økning eller nedgang i turiststrømmen til et sted som Reisa nasjonalpark. Han understrekte at det skal få avtaler til før situasjonen er en helt annen enn i dag, der begrensningen ikke lenger ligger i antall turister, men i antall operatører med tilbud til turister. Jeg vil i den videre diskusjonen ta utgangspunkt i en situasjon der turismen utgjør et betydelig større press på Reisa nasjonalpark enn i dag.

¹⁰⁰ Kriebel, D., Tickner, J., Epstein, P., Lemons, J., Levins, R., Loechler, E.L., Quinn, M., Rudel, R., Schettler, T., and Stoto, M. (2001) *The Precautionary Principle in Environmental Science*. Environmental Health Perspectives. Vol. 109. Nr 9.

¹⁰¹ Barrow, C.J. (2006) *Environmental management for sustainable development*. 2nd ed. Routledge.

¹⁰² Viken, A. (1993) *Turismetrender, globale samfunnstrekk og Nord-norsk natur*. Tidsskrift for Naturforvaltning 3/93.

¹⁰³ Personlig meddelelse Rune Benonissen 26.02.07

Hardin¹⁰⁴ skrev i 1968 artikkelen ”The tragedy of the commons”, og viste at åpen tilgang til ressursutnyttelse i et område der ressursen er begrenset før eller senere vil gi overutnyttelse. I tillegg til løsninger som privatisering eller statlig kontroll foreslår Hardin et moralsk skifte i menneskelig oppførsel for å unngå en slik overutnyttelse. Utdannende forvaltningsstrategier kan fungere som en metode å oppnå et slikt moralsk skifte, og i denne sammenheng er den interpretative guiden en aktør som kan bidra til å redusere de negative effektene av turisme.

I oppgaven er forskjellen mellom myke og harde forvaltningsstrategier vektlagt. De fire forvaltningsstrategiene nevnt av Orams¹⁰⁵ (fysiske, regulative, økonomiske og utdannende) vil utgjøre grunnlaget for hvilken linje forvaltningsmyndigheter ansvarlige for Reisa nasjonalpark skal legge seg på. Fysiske, regulative og økonomiske strategier utgjør de ”harde” eller ”direkte” tilnærmingene. Hendee og Dawson¹⁰⁶ og Mason¹⁰⁷ beskriver disse tiltakene som en regulering av besøkendes oppførsel gjennom begrensnings av individuelle valg, og mener videre at det i valget mellom ulike tiltak fortrinnsvis bør velges en myk (eller indirekte) variant. Hendee og Dawson¹⁰⁸ poengterer at strategiene ikke bør være alternativer til hverandre, men at de bør utfylle hverandre. En rekke attributter ved Reisa nasjonalpark gjør den godt egnet til satsning på myke tilnærminger. En ting er at naturen er relativt lite preget av tilrettelegging og fysiske inngrep. Et annet moment er at allemannsretten gir lite mulighet for regulering av ferdsel. En tredje egenskap er at storparten av brukerne er vokst opp med de norske ferdselsnormene, noe som for det første er et godt utgangspunkt å bygge videre på, og for det andre til en viss grad sikrer en akseptabel ferdsel i nasjonalparken i dag. Om forvaltningsmyndighetene skulle beslutte å gå over til flere fysiske inngrep og konkrete reguleringer ville det etter all sannsynlighet gi en forringelse av opplevelseskvaliteten til besøkende. Slike skader på opplevelsen kan for eksempel være følelsen av å være overvåket av oppsyn i nasjonalparken (jfr. Kapittel 6. Supplement). Det kan også antas at harde strategier vil virke hemmende og ødeleggende på det som i dag kjennetegner lokalbefolkningens bruk av Reisa nasjonalpark og de omkringliggende områdene. Å skulle ta inngangspenger og å ha restriksjoner på tradisjonell ressursutnyttelse ville hindre den gruppen

¹⁰⁴ Hardin, G. (1968) *The tragedy of the commons*. Science 162.

¹⁰⁵ Orams, M.B. (1996) *A conceptual model of tourist – wildlife interaction: the case study for education as a management strategy*. Australian Geographer 27(1).

¹⁰⁶ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA.

¹⁰⁷ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From ”Hard” to ”Soft” Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

¹⁰⁸ Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA.

Pedersen¹⁰⁹ kaller ”høstere” i sin bruk av nasjonalparken. Det kan også antas at ved innførsel av en lang rekke regler, restriksjoner og avgifter vil folk ikke ta det ansvaret de tidligere har sett på som naturlig. Man vil for eksempel forvente at samfunnet tar ansvaret for søppelplukking fordi man uansett har betalt en avgift for det.

Det ligger en rekke forutsetninger til grunn i utdannende forvaltningsstrategier; besøkende må informeres om det ansvaret de har for å respektere naturverdiene. Denne informasjonen må gis til besøkende på en effektiv måte. Mason¹¹⁰ nevner to ulike måter å gjennomføre dette på; interpretasjon og selvregulering. I Norge har vi en lang tradisjon i selvregulering, denne beskrives av Brox¹¹¹ som en menneskelig moral der overforbruk unngås. Jeg vil ikke diskutere her hvorvidt vi kan stole på at denne selvreguleringen i form av ferdselsnormer fortsatt vil være en realitet i årene som kommer. Men vi kan gå ut fra det. Den andre måten å gjennomføre dette på blir altså interpretasjon. Det spesifikke målet med interpretasjon er ifølge Stewart m. fl.¹¹² å ”stimulere, tilrettelegge, og utvide folks forståelse av sted, så empati mot vern, naturarv, kultur og landskap utvikles”. Mason¹¹³ påpeker turguidenes viktige rolle i denne interpretasjonen.

Reisinger og Steiner¹¹⁴ gjengir i artikkelen “Reconceptualising Interpretation: The Role of Tour Guides in Authentic Tourism” en rekke forfattere som fremhever den gode turguiden som en person som leder gruppen og samtidig som den tilbyr interpretasjon, og at denne interpretasjonen som tilbys av guiden er avgjørende for om det er en god eller en dårlig tur. Reisinger og Steiner kritiserer dette på bakgrunn av de antagelser som tas; 1. Turister er ikke i stand til å få mening ut av den fremmede verdenen de besøker på egen hånd, og 2. Det faktum at det brukes turguides forutsetter at innholdet og meningen med en opplevelse kan eller bør konstrueres på utsiden av selve attraksjonen fremfor at den oppstår i møte med attraksjonen alene. Denne kritikken er begrunnet, og det er derfor viktig å fremholde behovet for informasjon til besøkende også gjennom andre kanaler enn møtet med turguides. Denne

¹⁰⁹ Pedersen, K. (2000) Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Presentasjon av doktoravhandlingen ”Det har bare vært naturlig!”. HiF-Notat 2000:12

¹¹⁰ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From ”Hard” to ”Soft” Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

¹¹¹ Brox, O. (2001) *Vår felles eiendom: tar vi vare på allemannsretten?* Oslo: Pax.

¹¹² Stewart, E.J., Hayward, B.M., Devlin, P.J. and Kirkby, V.G. (1998) *The place of interpretation: a new approach to the evaluation of interpretation.* Tourism Management 19 (3).

¹¹³ Mason, P. (2005) *Visitor Management in Protected Areas: From ”Hard” to ”Soft” Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.

¹¹⁴ Reisinger, Y. and Steiner, C. (2006) *Reconceptualising Interpretation: The Role of Tour Guides in Authentic Tourism.* Current Issues in Tourism. Vol. 9. No. 6.

informasjonen bør i første rekke rettes mot besøkende i form av informasjonstavler ved inngangen til parken, og på Halti nasjonalparksenter.

Nøkkelen til en god utvikling i Reisa nasjonalpark og i andre nordnorske nasjonalparker ligger i å gjennomføre en systemforandring og forandring i turguidenes muligheter *før* en eventuell forandring i turiststrøm og påfølgende belastning på naturgrunnlag og opplevelseskvalitet er et faktum. Precautionary principle¹¹⁵, forebyggende prinsipp, ble tidligere nevnt som en viktig basis i miljøforvaltningen. Dette prinsippet har fire sentrale komponenter: Ved usikkerhet skal man gjennomføre forebyggende tiltak. Bevisbyrden skal ligge hos den som gjennomfører forurensing/ødeleggende handling. Man skal utforske en lang rekke alternativer til mulige skadelige handlinger og aktiviteter. Og deltakelsen i forvaltningsprosessen skal økes. Prinsippene er klare, og i samtale med Benonissen¹¹⁶ i Troms Reiseliv kunne han fortelle at de nå jobber med en plan for å kunne møte et større press på nasjonalparken. Dermed kan vi gjenkjenne den første komponenten i det forebyggende prinsippet; ved usikkerhet skal man gjennomføre forebyggende tiltak. I og med at Benonissen ikke representerer en organisasjon med forvaltningsansvar (Troms Reiseliv) bør også Fylkesmannen i Troms trekkes inn i arbeidet med gjennomføring av forebyggende tiltak, og det bør videre fokuseres på de tre neste komponentene i prinsippet. Den siste komponenten, økt deltakelse i forvaltningsprosessen, viser at man gjennom dette prinsippet fremhever deltakelse som viktig.

Et turguideforum vil da innebære en mulighet for kontakt med sentrale forvaltningsmyndigheter, og dermed bedre kommunikasjonen og gi gode vilkår for utdannende forvaltningsstrategier i Reisa nasjonalpark. Jeg bruker her ordet forum om en møteplass for turguides, formell eller uformell. Det skal gi mulighet for kunnskapsutvikling blant turguideene, og være et sted der de selv kan finne løsninger i dialog. Som Healey¹¹⁷ poengterer bør forumet gi mulighet til nettverksbygging og ”koalisjonsbygging”. Samtidig kan det gi en mulighet for forvaltningsmyndigheter til kommunikasjon med disse aktørene. Dette forumet kan utgjøre både et alternativ til, men og være et utfyllende tiltak til en sertifisering av guider og bedrifter. Fordelen med et frivillig, uformelt forum er at man kan

¹¹⁵ Kriebel, D., Tickner, J., Epstein, P., Lemons, J., Levins, R., Loechler, E.L., Quinn, M., Rudel, R., Schettler, T., and Stoto, M. (2001) *The Precautionary Principle in Environmental Science*. Environmental Health Perspectives. Vol. 109. Nr 9.

¹¹⁶ Personlig meddelelse Rune Benonissen 26.02.07

¹¹⁷ Healey, P. (1997) *Collaborative Planning – Shaping Places in Fragmented Societies*. Macmillan Press Ltd.

skape et engasjement og oppnå en legitimitet blant turguider for de tiltak de blir enige om. Svakheterne med turguideforumet er to ting: For det første er man avhengig av at turguidene vil møtes. Det ligger ingen selvfølge i det. For det andre kan en økning i økonomisk gevinst i turismen i Reisa gi nye aktører uten den samme "ideologiske" motivasjon som dagens aktører har. Ved en slik situasjon ville et forum og en sertifisering i kombinasjon være en god løsning. Det er per i dag ingen faste møtepunkt for turguider i Nord-Troms¹¹⁸. I Fjellteksten¹¹⁹ nevnes ansvaret nasjonalparksentrene har i informasjons- og veiledningsarbeidet, og det påpekes at den enkelte bedrift trenger utvikling i kunnskap og holdninger, og at god informasjon omkring nasjonale mål og miljøkrav er en nødvendighet fra myndighetenes side. Annen litteratur¹²⁰, blant annet OECD, understreker også at de i en slik utdannende forvaltningsstrategi er nødvendig med en deltakende, formell eller uformell, arena der man i dialog finner ut hva man gjør.

5.3 En kort konklusjon

Nord-Troms og Nord-Norge generelt har dårlig utbygd infrastruktur og lav befolkningstetthet. Dette gjør det mulig for ansvarlig forvaltningsmyndighet å satse mer på myke forvaltningsstrategier enn tilfellet er i nasjonalparker og vernede områder andre steder i Norge der besøkstallet er høyere. Studien viser at turguider i Reisa nasjonalpark kan fungere som nordnorske interpretative guider. Dersom turguidene skulle brukes i en utdannende forvaltningsstrategi med vekt på interpretative guider ville de hatt motivasjon for det. Men i tillegg ser vi at turguidene har ulike forslag til hvordan de skal fremme god miljøforvaltning i Reisa nasjonalpark, dette signaliserer behovet for tiltak som sikrer fortsatt høy kvalitet på natur og opplevelser i Reisa nasjonalpark. Det er i drøftingen pekt på noen grep som må gjøres for å øke turguidenes kompetanse og mulighet til å fungere i en utdannende forvaltningsstrategi i en tenkt fremtidig situasjon med høyere press på ressursene i nasjonalparken. Først og fremst er det nødvendig med et deltakende turguideforum som gir mulighet for dialog mellom aktørene på samme forvaltningsnivå, og i tillegg med myndigheter på et høyere nivå. Ansvaret for gjennomføring ligger både hos forvaltningsmyndighetene og hos den enkelte aktør, og som et bindeledd mellom disse kan

¹¹⁸ Personlig meddelelse Odd Rudberg 26.04.07

¹¹⁹ Fjellteksten: <http://odin.dep.no/fin/norsk/dok/regpubl/stprp/006001-030035/hov003-bn.html>

¹²⁰ OECD (2003) *Voluntary approaches for environmental policy effectiveness, efficiency and usage in policy mixes*. OECD, Paris, France.

Dietz, T. and Stern, P.C. (2002) *Exploring new tools for environmental protection*. In: *New tools for environmental protection: Education, information and voluntary measures*, T. Dietz and P.C. Stern (eds.). National Academy Press, Washington DC.

Halti nasjonalparksenter spille en avgjørende rolle. En sertifiseringsordning av aktører og kursvirksomhet for turguider ville kunne utfylle dette forumet. Løsningene med interpretative turguider, turguideforum, sertifisering og kursvirksomhet støttes av eksisterende, oppdatert litteratur fra ulike fagfelt.

5.4 Videreføring

Studien gir i alle henseender flere spørsmål enn svar. Det er en rekke momenter med interesse for videre arbeid. Resultatene i studien kunne, som nevnt i punkt 3.9 Svakheter ved studien, vært forbedret ved at spørsmålsstilling og intervju ble gjort klarere og mer konsist. En oppfølgingsstudie kunne, med utgangspunkt i Cohens¹²¹ beskrivelse av overgangen fra en original guide til en profesjonell guide, se på hvordan Reisa nasjonalpark utvikler seg som destinasjon, og i hvilken grad dette påvirker operatører og guider i turistnæringen.

Videre ville en vurdering av effektiviteten til et eventuelt forum for turguider være interessant. Her har man kunnskap om en situasjon i forkant av et oppstartet forum, det ville være av stor interesse å se om et slikt forum med en utdannende målsetting vil ha noen effekt på hva turguider kommuniserer til sine turister. En studie i forkant av oppstart av forumet med dypere fokus på hver enkelt turguides uttalte holdninger til ferdsel og forvaltning ville gitt et bedre utgangspunkt for videre studier av forumets effekt.

Om man forutsetter en økning av turisme inn i nasjonalparken, ville det også vært interessant å studere turguiders eventuelle forandring i holdninger i møte med økende etterspørsel og press på produktutvikling. Dette ville også være interessant i lys av hvilken grad forumet ble oppstartet eller ikke, og eventuelt til hvilken tid det ble oppstartet i relasjon til utviklingen i turismen.

5.5 Studiens implikasjoner og begrensninger

Undersøkelsen belyser fem menneskers opplevelser av situasjonen som turguide i og rundt Reisa nasjonalpark. Fremstillingen av intervjumaterialet er delvis gjort felles, og delvis gjort individuelt. Beskrivelsene av informantenes opplevelser er derfor ofte en kombinasjon av fem menneskers uttalelser i intervjuene. Med en slik fremstilling kan en informants stemme ha

¹²¹ Cohen, E. (1985) *The Tourist Guide – The Origins, Structure and Dynamics of a Role*. Annals of Tourism Research. Vol 12.

blitt tydeligere enn andres. Fremstillingsformen gjør også at en enkelt informant ikke nødvendigvis kjenner seg igjen i alt som blir beskrevet i teksten.

De fem personene som intervjues er forskjellige, deres meninger og opplevelser er dermed også forskjellige. Kunnskapen som er formidlet gjennom denne studien er knyttet til bestemte personer, i en bestemt situasjon til et bestemt tidspunkt¹²². Informantenes meninger ulike, men kan også kjennes igjen på en lang rekke felles ståsted som gir et godt utgangspunkt for deres kollektive rolle i utdannende forvaltningsstrategier. For en leser av teksten, om det er forvaltere, personer innen turistnæringen eller forskningen, vil den gi en beskrivelse av dagens situasjon, samt sette enkelte brytninger opp mot en tenkt fremtidig situasjon i Reisa. Dette gir mulighet for handling både fra forvaltere og turistnæring, samt en lang rekke spørsmål for fremtidige undersøkelser omkring emnet.

¹²² Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

6. SUPPLEMENT

Jeg hadde nylig en samtale med en person som nettopp hadde hatt turlederansvar for en gruppe på ski i en nordlig nasjonalpark i Alaska, Gates of the Arctic National Park. Han ser på seg selv som en person med høy bevissthet omkring ferdselsnormer og sporløs ferdsel. I etterkant hadde han fått tilbakemelding fra Park Rangers (personer ansatt i National Park Service med oppsyns- og forvalteransvar) i den konkrete nasjonalparken om at de hadde gått etter gruppen i sporene og sjekket deres "travel habits". De var den eneste gruppen som i løpet av vinteren hadde gått gjennom nasjonalparken. Tilbakemeldingen fra Park Rangers var dårlig. De hadde funnet noen sneiper, bålplasser og noen knekte grener fra friske trær. Dette signaliserer en helt annen tilnærming til forvaltning av nasjonalparken enn det vi opplever i Norge. På grunn av turlederens følelse av å bli utsatt for etterforskning etter oppførsel i naturen som av han ble sett på som "forsiktig", frister det ifølge ham selv svært lite å dra inn i Gates of the Arctic National Park igjen.

For å unngå tilstander der mennesker ikke føler seg velkomne i naturen på grunn av rigid overvåkning, må forvaltere kunne stole på at brukere faktisk ikke utsetter området for unødig belastning. Som denne studien antyder, kan et forum for informasjon til turguider og dialog mellom turguider og forvaltnings- og oppsynsmyndighet kjennskap til turlederens kompetanse, og bygge aksept og tillitt mellom brukere og forvaltning. Selv om det på sikt skulle bli en volumøkning i turiststrømmen inn til Nord-Troms vil en slik tillitt danne grunnlaget for fortsatt fornuftig bruk uten "harde" virkemidler fra myndighetene.

7. OVERSIKT OVER REFERANSER

7.1 Litteratur

Aas, Øystein (red.), Vistad, Odd Inge, Dervo, Børre, Eide, Nina E., Kaltenborn, Bjørn P., Haaland, Hanne, Andersen, Oddgeir, Svarstad, Hanne, Skår, Margrete og Nellemann, Christian (2003): *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet*. NINA Fagrapport 72, Trondheim.

Barrow, C.J. (2006) *Environmental management for sustainable development*. 2nd ed. Routledge.

Benonissen, R. (2005) *Reiselivsmessig bruk av verneområder i Troms*. Troms Reiseliv AS, desember 2005. Versjon 22.12.05

Brox, O. (2001) *Vår felles eiendom: tar vi vare på allemannsretten?* Oslo: Pax.

Brun, M, NOU-1986 nr. 13/GRID-Arendal 1992/94.

Cohen, E. (1985) *The Tourist Guide – The Origins, Structure and Dynamics of a Role*. Annals of Tourism Research. Vol 12.

Cole, D. N. and Monz, C.A. (2002) *Trampling disturbance of High-Elevation Vegetation, Wind River Mountains, USA*. Arctic, Antarctic and Alpine Research, Vol.34, No. 4.

Creswell, J.W. (1998) *Qualitative inquiry and research design, Choosing Among Five Traditions*. Sage Publications, Inc

Dalen, M. (2004) *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget

Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (2000) *Handbook of Qualitative Research*, 2nd edition, Sage: Thousand Oaks, CA

- Dietz, T. and Stern, P.C. (2002) *Exploring new tools for environmental protection*. In: New tools for environmental protection: Education, information and voluntary measures, T. Dietz and P.C. Stern (eds.). National Academy Press, Washington DC
- Eagles, P.F.J, and McCool, S.F. (2002) *Tourism in National Parks and Protected Areas – Planning and Management*. CABI Publishing: Wallingford, UK.
- Gautefall, M. (1989) *Notat (til bygdeturismeutvalget) om allemannsretter i utmark og ervervsvirksomhet*. Hedmark Distriktshøgskole, Rena.
- Gibbons et al. (1994) *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*. Sage publications, London.
- Guba, E.G. and Lincoln, S.Y. (1989) *Fourth generation evaluation*. Sage Publications: Newbury park.
- Hardin, G. (1968) *The tragedy of the commons*. Science 162.
- Healey, P. (1997) *Collaborative Planning – Shaping Places in Fragmented Societies*. Macmillan Press Ltd.
- Hendee, J.C. and Dawson, C.P. (2002) *Wilderness management: Stewardship and protection of resources and values*. 3rd ed. Fulcrum Publishing: Colorado, USA
- Holden, A. (2003) *In need of new environmental ethics for tourism*. Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 1. Elsevier Science Ltd.
- Holden, A. (2005) *Achieving a sustainable relationship between common pool resources and tourism: The role of environmental ethics*. Journal of Sustainable Tourism. Vol. 13, No. 4.
- Holme, I.M og Solvang, B.K (1991) *Metodevalg og metodebruk*. 2. utg. Tano
- Howard, J. (1997) *Towards best practise in interpretive guided activities*. Australian Parks and Recreation, Summer 1997/1998.

- Jacobsen, D.I. (2000) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget: Kristiansand S
- Johannessen, A., Tufte P.A. og Kristoffersen, L. (2002): Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Abstract forlag: Oslo.
- Kaltenborn, B.P og Vistad, O.I., (1995) *Allemanns- og allmenningsretter: Utmarksforvaltning, konflikter og næringsutvikling i norske bygder*. ØF-notat 13/1995
- Kriebel, D., Tickner, J., Epstein, P., Lemons, J., Levins, R., Loechler, E.L., Quinn, M., Rudel, R., Schettler, T., and Stoto, M. (2001) *The Precautionary Principle in Environmental Science*. Environmental Health Perspectives. Vol. 109. Nr 9.
- Krippendorf, J. (1987) *The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel*. William Heinemann: London.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Leung, Y. and Marion, J.L. (1999) *Characterizing backcountry camping impacts in Great Smoky Mountains National Park, USA*. Journal of Environmental Management, Vol. 57
- Liddle, M.J. (1975) *A selective review of the ecological effects of human trampling on natural ecosystems*. Biol. Conserv. (7) Applied Science Publishers Ltd: England.
- Linberg, K. (2001) *Forvaltning av verneområder i Norge – sett fra utlandet*. Tidsskriftet Utmark, nr. 3.
- Ling Kuo, I. (2002) *The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations*. International Journal of Tourism Research 4 (2).
- Maslow, A. (1943) *A theory of human motivation*. Pshycological Review 50.

- Mason, P. (2005), *Visitor Management in Protected Areas: From "Hard" to "Soft" Approaches?* Current Issues in Tourism, vol. 8, No. 2&3.
- Mathieson, A. og Hall, G. (1982) *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Longman: London.
- McArthur, S. og Hall, C.M. (1993) *Visitor management and interpretation at heritage sites*. I Heritage Management in New Zealand and Australia: Visitor Management, Interpretation and Marketing. Hall CM, McArthur S (eds). Oxford University Press: Auckland
- McCall, G. and Simmons, J.L. (1969) *Issues in Participant Observation*, Addison-Wesley: Reading, Massachusetts. I: Holme, I.M og Solvang, B.K (1991) *Metodevalg og metodebruk*. 2. utg. Tano
- McCool, S.F. and Christensen, N. (1996) *Alleviating congestion on parks and recreation areas through direct management of visitor behaviour*. I: Crowding and congestion in the National Park System: Guidelines for Management and Research. St. Paul, MN: University of Minnesota, Agricultural Experiment Station
- Moscardo, G. (1996) *Mindful visitors: Heritage and tourism*. Annals of Tourism Research 23 (2)
- OECD (2003) *Voluntary approaches for environmental policy effectiveness, efficiency and usage in policy mixes*. OECD, Paris, France.
- Orams, M.B. (1995) *Using Interpretation to Manage Nature-Based Tourism*. Journal of Sustainable Tourism, vol. 4, No. 2
- Orams, M.B. (1996) *A conceptual model of tourist – wildlife interaction: the case study for education as a management strategy*. Australian Geographer
- Pearce, D. (1981) *Tourist Development*. New York: Longman

- Pedersen, K. (2000) *Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Presentasjon av doktoravhandlingen "Det har bare vært naturlig!"*. HiF-Notat 2000:12
- Pond, K.L. (1993) *The Professional Guide*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Reisinger, Y. and Steiner, C. (2006) *Reconceptualising Interpretation: The Role of Tour Guides in Authentic Tourism*. Current Issues in Tourism. Vol. 9. No. 6.
- Richie, J. and Lewis, J. (2003) *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications: London.
- Ridenour, J.M. (1995) *Foreword*. In D.M. Knudson, T.T. Cable, and L. Beck *Interpretation of Natural and cultural resources* (pp. xiii-xiv). State College, Pennsylvania, Venture Publishing.
- Schanche, A. (2002) *Meahcci, den samiske utmarka. I: Andersen, Svanhild: Samiske landskap og Agenda21: Kultur, miljøvern og demokrati*. Kautokeino, Nordisk samisk institutt - Sámi Instituhtta: Diedut nr. 1
- Shindler, B. and Shelby, B. (1993) *Regulating wilderness use: An investigation of user group support*. Journal of Forestry 91.
- Shucksmith, M. (1999) *Structural changes in British agriculture beyond 2000*. RICS Research Conference ROOTS'99.
- Snape, D. and Spencer, L. (2003) *The Foundations of Qualitative Research*. I: Richie, J. and Lewis, J. *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage Publications: London
- Steinsholt, H. (1990) *"Allemannsretten" i et internasjonalt perspektiv. Er den unik for Sverige og Norge?* –Manus fra seminaret "Allemannsrett/fri ferdsel i Norden" under

konferansen ”Nordisk vinterrekreasjon i natur”, Östersund (1990). –KOMMIT, Universitetet i Trondheim. I: Kaltenborn, B.P og Vistad, O.I., (1995) *Allemanns- og allmenningsretter: Utmarksforvaltning, konflikter og næringsutvikling i norske bygder*. ØF-notat 13/1995.

Stewart, E.J., Hayward, B.M., Devlin, P.J. and Kirkby, V.G. (1998) *The place of interpretation: a new approach to the evaluation of interpretation*. *Tourism Management* 19 (3)

Thagaard, T. (1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget: Bergen

UNEP – United Nations Environmental Programme (2001). C. Nellmann, L. Kullerud, I. Vistnes, B.C. Forbes, T. Foresman, E. Husby, G.P. Kofinas, B.P. Kalternborn, J. Rauaud, M. Magovedova, R. Bobiwash, C. Lambrechts, P. J. Schei, S. Tveitdal, O. Grøn og T.S. Larsen. *GLOBIO – Global methodology for mapping human impacts on the biosphere. The Arctic 2050 scenario and global application*. UNEP/DEWA/TR. 01-3. (221 referanser på forstyrrelse av vilt)

Viken, A. (1993) *Turismetrender, globale samfunnstrekk og Nord-norsk natur*. *Tidsskrift for Naturforvaltning* 3/93.

Viken, A. (2004) *Turisme, miljø og utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk

World Tourism Organisation, WTO (1992) *Guidelines: Protection of National Parks and Protected Areas for Tourism*, Madrid: WTO.

7.2 Lover og forskrifter

Forskrift om vern for Reisa nasjonalpark: <http://www.lovddata.no/for/lf/mv/xv-19861128-2112.html#map003>

Lov om Friluftslivet: <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiztldles?doc=/usr/www/lovdatab/all/nl-19570628-016.html&emne=friluftsloven&>

7.3 Internettressurser

Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500022866>

Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=2991>

Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500009557>

Fjellteksten: <http://odin.dep.no/fin/norsk/dok/regpubl/stprp/006001-030035/hov003-bn.html>

NCH Swift Sound, nedlastningsside for Express Scribe: <http://www.nch.com.au/scribe/>

Verneplan for Hallingskarvet. Hallingskarvet nasjonalpark og Hallingskarvet landskapsvernområde. Konsekvensutredning og verneforslag. Høringsutgave juni 2004: http://www.fylkesmannen.no/digimaker/documents/KU_lowres_qv06Xa24035es.pdf

VEDLEGG

Vedlegg I

INTERVJUGUIDE I

Intervjuet er anonymt. Jeg vil kun bruke den samlede mengden informasjonen fra 6 intervju til å trekke konklusjoner i en mastergradsoppgave ved Universitetet i Tromsø. Veileder er Vera Hausner ved Institutt for Biologi. Gir bort kontaktinformasjon til henne om ønsket. Båndopptaker til eget bruk. Slipper å notere.

Avkrysningsliste for å få med detaljer:

Navn

Bedrift

Kjønn

Alder

Oppvokst

Sivilstand

Utdanning

Arbeid

Jeg vil lære mer om ferdsel i Reisa Nasjonalpark. Hvordan en tar hensyn til naturen i parken. Jeg er selv mye på tur, jeg har jobbet som guide hos turoperatør selv, og har fått interesse for ferdsel i og forvaltning av nasjonalparkene. Denne oppgaven tok spesielt form etter at jeg satte meg inn i "Fjellteksten" Stortinget vedtok høsten 2003. Den åpner for kommersiell bruk av Reisa Nasjonalpark.

1) Hvorfor er du turleder?

2) Hvor lenge har du vært turleder?

3) Har du tenkt å slutte som turleder?

Forteller litt om Fjellteksten:

Vedtatt av Stortinget i budsjettbehandling høsten 2002. Handler om bruk og vern av norske fjellområder. Verdiskapning er en viktig del. Regjeringen ser potensial for økt miljøtilpasset turistmessig bruk av fjellområdene. Handlingene som ligger til grunn er bl.a.:

- Oppheve forbud mot kommersiell turisme (slik det er gjort her i Reisa Nasjonalpark)
- Legge til rette for mindre miljøtilpasset turisme.
- Vern og utvikling i lokalsamfunn skal sees i sammenheng.

Videre tar fjellteksten for seg muligheter og utfordringer i økt turistmessig bruk av fjellområdene, rammebetingelsene for bruk og politikk for økt turistmessig bruk.

Spør hvor mye de kan om temaet.

4) Merket du noen forskjell på hvordan det var å drive med turisme før og etter Fjellteksten ble vedtatt?

Jeg forteller om egne erfaringer som turlleder, hvordan man gjerne vil formidle faktakunnskap og kanskje holdninger, kanskje en artig historie om hvordan jeg av og til har taklet situasjoner dårlig, og hvordan dette kunne vært gjort annerledes. Dette uten å gå i ”fortelle-hvordan-det-skal-være”-fella.

5) Kan du fortelle om den siste turen du hadde?

Hvor var dere?

Hvor mange gjester?

Utlendinger?

Problemer?

Få turlederen selv til å bli i fokus når han forteller om andre (rare turister..). Når turlederen forteller en historie kan du spørre hva han gjorde i situasjonen.

Om de ikke kommer inn på ferdselsnormer i sin fortelling om en tur kan forestille ham følgende konkrete problemstillinger:

Vennligst beskriv hvordan du forholder deg til disse tenkte situasjonene:

a)

Gjester er klare til å dra på tur, de sier de er turvante, og vil helst komme av gårde så fort som mulig. Tar du tid før turen til å forklare ”selvsagtheter” om hvordan man ferdes spurløst i naturen?

b)

Det er båndtvang, en av gjestene har en hund som virker godt dressert, og som er vant til å gå fritt, gjesten spør høflig om den fortsatt kan gjøre det i og med at det alltid går bra.

c)

Underveis på turen merker du at det blir kastet småting som tyggispapir, sneiper, toalett-papir og lignende i naturen. Tar du det opp?

d)

Dere oppsøker reinbeiteområde inne i nasjonalparken og får se en reinflokk sent på våren. Gjestene vil gjerne være lengre for å observere flokken og kanskje gå nærmere for å ta gode bilder. Hva gjør du?

e)

Folk fra HelseNord er på besøk, mange av dem er lokalkjent og forteller om skuterturer inne i det vernede området, samt om flytting av fisk til ”fiskeløse” vann inn i Reisdalen fra nærliggende dalfører. Hvordan forholder du deg til det?

f)

En gruppe gjester er lite hensynsfulle under sanking av ved til bål. Hva gjør du?

g)

Gjester på jakttur vil gjerne skyte flere ryper enn det lovlige antallet på en dag. Du blir lovet betydelig ”goodwill” om dette lar seg gjøre. Hva sier du?

Takk for at du bidro til at jeg får gjort denne undersøkelsen. Jeg kan sende deg et eksemplar av den ferdige oppgaven i mai/juni om du har e-post.

Vedlegg II

INTERVJUGUIDE II

Informantene er orientert om prosjektet fra før, men blir kort orientert om igjen.

Jeg vil i denne runden være mindre forsiktig med frykten for at de skal tro at ”de svarer rett”. Informantene har vært med på intervjuet en gang. Jeg tror det kan være en undervurdering av informantens integritet og behov for å være oppriktig i en intervjusituasjon. Jeg betviler ikke at de uansett vil svare ærlig på mine henvendelser.

De blir konfrontert på en hyggelig måte med forrige intervju med spørsmål om hva de husker fra dette. Tar opp tråden, prøver å dra frem noen av momentene rundt fjellteksten, turer med turister, hvordan de trives i rollen som turleder. Det kan være en stund siden noen av dem har vært ute med turister nå, så vi kan bruke litt tid på å komme inn i tankegangen.

Sist snakket vi om en tur du har vært på. Der fortalte du om..(fortell eksempler på hva de fortalte og ta tak i konkret eksempel på formidling av ferdselsnormer, miljøhensyn osv)

Viktige momenter å ta tak i underveis er:

Hvilken bakgrunn har du? Utdanning, kurs, interesser osv.

Vil du karakterisere bedriften som en miljøbedrift?

Hva mener du med at det er en miljøbedrift?

Hvilket forhold har du til miljø, er du opptatt av det personlig?

Hva synes du om de kravene/lovene vi har i norske nasjonalparker?

Hva er villmark for deg? (Urørt natur, stillhet, alene osv)

Hvordan bør landskapet i Reisa Nasjonalpark være?

Vedlegg III

L: Ja, da, vi (liten latter) altså hvis de spør så, så må vi jo si at vi har, at det ligger en sånn grunnholdning i bånd der som, som har noe med å ikke forbruke naturen å gjøre.ja.

V: ja, mmm. Er dere sånn på hjemmebasis, er det, er dere veldig miljøopptatt her, føler dere det, utenom på landbruket men eh, sånn generelt, er dere miljøopptatt? Føler dere det?

L: Mer enn gjennomsnittelig, gjennomsnittnordmann er vi nok vil jeg tro. Det er ikke så godt å si. Det er ikke så godt å si, nei. Så det er noe å, altså jeg tenker, altså det er, vi har noe sånn forsøksvis en bevisst holdning til om vi bruker mye fly og sånn ikke sant, men det er noe med å ha valgt å bo her, samtidig så kan du ikke velge det bort, ikke sant, og det samme med å bruke bil, det nytter ikke å kjøre sykkel i praksis, altså, det er bare sånn, sånn er det. Så så..

Men vi reiser jo ikke ofte til Syden da. Vi gjør jo ikke det, det gjør vi ikke. (kort latter) Nei

V: Nei. (kort latter) mmm. Og dere snakket jo sist også litt om det der, ehm, det med å ha, og nå det nevnt du jo nå, det med å ha Lyngshesten inn på fjellet at det var litt annerledes enn å ha andre hester og det er vel en grunn til at dere bruker Lyngshest og ikke bruker scooter kanskje, jeg vet ikke.

L: Mmmm. Altså, både er det, det er jo en sånn miljøfordel å bruke hest i forhold til noe motorisert. Og å bruke en såpass liten lett hest i forhold til en stor tung. Men det er nok en mer en sånn kulturbevissthet enn miljøbevissthet som ligger i valg av Lyngshest altså. Det er det nok, i den grad man kan skille kultur og miljø

V: ja, mmm. De retningslinjene som, eller de krava som en har i forbindelse med en nasjonalpark, eh, syns dere de er greie å forholde seg til her i Reisa, i Reisa nasjonalpark. Er det noen utfordring for dere i virksomheten.

L: Nei, ikke noe vanskelig å følge, nå vei vi vel ikke egentlig alle kravene, men vi, jeg tror at vi oppfører oss akkurat som vi skal i det, og nå når vi fikk lov å drive med kommersiell turisme der og så er det jo ingenting som er problematisk.

V: Nei, dere føler ikke av og til at dere liksom tøyser litt i forhold til hva som er akseptert.

L: Nei, Jeg kan ikke tenke meg at det der vi driver med der skal være noe som er på grensen.

V: Nei

L: Og vi gjør jo ikke noe annerledes i nasjonalparken enn vi har gjort andre steder bestandig på en måte. Nei vi oppfører oss likt alle plasser. Det er jo bare å oppføre seg "deacent" i fjellet på en måte, det er jo. Ja. Vi har ikke med firehjuling. Nei. Kjører ikke verken scooter eller firehjuling. Plukker nå litt søppel hvis det er nødvendig, er nå enkelte plasser, men ikke noe sånn.. ja og etter andre? Hva? Etter, etter andre ja.

V: Etter andre også.

L: Ja, det er jo ikke.. Det er jo det som er problemet inn i gjennom Reisa Nasjonalpark, vet du at det, det, det hender jo at, det hender jo at folk farer innover der på vinteren liksom ikke plukker søpla vet du, så

V: Hmm, at det ligger igjen litt, ja.

L: Ja

V: Hvordan, altså skal litt over på det med det villmarksbegrepet for når dere da er inn i Reisa nasjonalpark eller innpå fjellet i retning nasjonalparken og sånn, synes dere at slik søppel ødelegger for den opplevelsen det er av villmark innover der?

L: ja

V: eller er det en opplevelse av villmark innover der?

L: ja det er absolutt, stort sett så er det opplevelse av villmark, men så er det noen plasser, for eksempel rund sommarsjåvre og sånn som er forsøplet på grunn av, men nå har jo

skuterforeningen tatt tak der, og har vært rundt og samlet på sommeren, det kommer seg vel, men for to år siden så var det litt sånn trasig altså, kasser med tomflasker og sånt, midt innpå vidda vet du, hehe

V: ja, hehe